

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Економічний факультет

Кафедра бухгалтерського обліку і аудиту

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

**ДЕКАН ЕКОНОМІЧНОГО
ФАКУЛЬТЕТУ**

_____ А.Д. Діброва

“_14_” ____06____ 2016р.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС

дисципліни

«БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ»

для підготовки фахівців галузі знань 07 „Управління та адміністрування”

спеціальності 071 “Облік і оподаткування ”

КИЇВ-2016 р.

ЗМІСТ

Робоча програма навчальної дисципліни

Конспекти лекцій

Підручники, навчальні посібники, методичні матеріали щодо вивчення дисципліни для студентів денної та заочної форми навчання

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Кафедра бухгалтерського обліку і аудиту

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан економічного факультету

_____ А.Д. Діброва

“ 14 ” _____ 06_____ 2016 р.

РОЗГЛЯНУТО І СХВАЛЕНО

на засіданні кафедри бухгалтерського

обліку і аудиту

Протокол № 8 від « 02 » 06 2016 р.

Завідувач кафедри

_____ Є.В. Калюга

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Бухгалтерський облік в управлінні підприємством

(назва навчальної дисципліни)

напрямок підготовки _____

(шифр і назва напрямку підготовки)

спеціальність _____ **071 “Облік і оподаткування”** _____

(шифр і назва спеціальності)

Програми _____ “Облік і контроль в державному секторі економіки”

“Облік, аналіз та аудит в управлінні банками”

“Облік, контроль та аналіз в управлінні суб’єктами господарювання”

“Економічний контроль суб’єктів підприємницької діяльності”

“Стратегічний облік і бізнес-соціальна аналітика”

(назва спеціалізації)

Факультет _____ **Економічний** _____

(назва факультету)

Розробники: к.е.н., доцент Гуренко Тамара Олексіївна

к.е.н., доцент Литвиненко Володимир Сергійович

Київ – 2016 р.

1. Опис навчальної дисципліни

Бухгалтерський облік в управлінні підприємством
(назва)

Галузь знань, напрям підготовки, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень		
Освітньо-кваліфікаційний рівень	Магістр (бакалавр, спеціаліст, магістр)	
Напрямок підготовки	(шифр і назва)	
Спеціальність	071 "Облік і оподаткування" (шифр і назва)	
Спеціалізація		
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Обов'язкова	
Загальна кількість годин	120	
Кількість кредитів ECTS	4	
Кількість змістових модулів	2	
Курсовий проект (робота) (за наявності)	ДФН – 104 год. ЗФН – 136 год.	
Форма контролю	іспит	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки	2016	2016/17
Семестр	1	1/2
Лекційні заняття	15 год.	8 год.
Практичні, семінарські заняття	30 год.	8 год.
Лабораторні заняття	год.	год.
Самостійна робота	75 год.	104 год.
Індивідуальні завдання	год.	год.
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання	3 год.	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни – формування системи знань з підготовки облікової інформації як основи для прийняття обґрунтованих управлінських рішень на всіх рівнях управління підприємством.

Завдання дисципліни полягає у вивченні концептуальних засад використання бухгалтерського обліку як інформаційного джерела для управління підприємством; набуття вмінь побудови та трансформації бухгалтерського обліку в системі управління підприємством.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати: теорію, методологію, практику формування облікової інформації для сучасних і потенційних потреб управління підприємством; теоретичні, методичні та практичні засади використання бухгалтерського обліку як інформаційного джерела в управлінні підприємством; порядок формування бухгалтерської

звітності для управління підприємством; сутність професійного судження та порядок його застосування в бухгалтерському обліку.

вміти: класифікувати облікову інформацію, будувати систему бухгалтерського обліку для потреб управління; організувати формування облікової інформації за стадіями облікового процесу, управляти якістю бухгалтерського обліку, контролювати якість облікової інформації; здійснювати підготовку бухгалтерської звітності, визначати інформаційні потреби користувачів облікової інформації в управлінні підприємством, консультувати управлінський персонал підприємства щодо облікової інформації, розробляти форми управлінської бухгалтерської звітності; формувати управлінську бухгалтерську звітність для управління економічним об'єктом; оцінювати інформаційні потреби користувачів, якість облікової інформації та бухгалтерську звітність; застосовувати техніки та методики надання облікової інформації для сучасних та потенційних потреб управління підприємством.

3. Програма та структура навчальної дисципліни для:

- повного терміну денної (заочної) форми навчання.

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин													
	денна форма							заочна форма						
	тиж-ні	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
			л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
Змістовий модуль 1. Бухгалтерський облік в інформаційній системі управління підприємством														
Тема 1. Сутність і місце облікової інформації в управлінні підприємством	1	7	1	2			4	7	0,5	0,5				6
Тема 2. Бухгалтерський облік в інформаційній системі управління підприємством	1	7	1	2			4	7	0,5	0,5				6
Тема 3. Принципи, методики і техніки підготовки управлінської бухгалтерської звітності	3	9	1	2			6	11	0,5	0,5				10
Тема 4. Оцінювання очікуваних витрат для прогнозування та прийняття управлінських рішень	3	12	1	3			8	12	1	1				10
Тема 5. Облікова політика в ціноутворенні	5	11	1	3			7	11	0,5	0,5				10
Тема 6. Бухгалтер-	5/7	13	2	3			8	12	1	1				10

ський облік в управлінні вартістю підприємства													
Разом за змістовим модулем 1		59	7	15			37	60	4	4			52
Змістовий модуль 2. Бухгалтерський облік для прийняття економічних, екологічних та соціальних управлінських рішень													
Тема 1. Збалансована система показників у формуванні обліково-аналітичного забезпечення управління підприємством	7/9	14	2	4			8	16	1	1			14
Тема 2. Інструментарій бухгалтерського обліку та звітності в управлінні підприємством	11	9	1	2			6	11	0,5	0,5			10
Тема 3. Бухгалтерський облік для прийняття екологічних рішень	11	9	1	2			6	7	0,5	0,5			6
Тема 4. Бухгалтерський облік для прийняття соціальних рішень	13	9	1	2			6	7	0,5	0,5			6
Тема 5. Бухгалтерський облік в управлінні ризиками підприємства	13/15	11	2	3			6	12	1	1			10
Тема 6. Якість облікової інформації та бухгалтерського обліку	15	9	1	2			6	7	0,5	0,5			6
Разом за змістовим модулем 2		61	8	15			38	60	4	4			52
Усього годин		120	15	30			75	120	8	8			104
Курсовий проект (робота) з <u>бухгалтерського обліку в управлінні підприємством</u>		104						136					
Усього годин		120	15	30			75	120	8	8			104

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Не передбачені	

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Сутність і місце облікової інформації в управлінні підприємством	2
2	Бухгалтерський облік в інформаційній системі управління підприємством	2
3	Принципи, методики і техніки підготовки управлінської бухгалтерської звітності	2
4	Оцінювання очікуваних витрат для прогнозування та прийняття управлінських рішень	3
5	Облікова політика в ціноутворенні	3
6	Бухгалтерський облік в управлінні вартістю підприємства	3
7	Збалансована система показників у формуванні обліково-аналітичного забезпечення управління підприємством	4
8	Інструментарій бухгалтерського обліку та звітності в управлінні підприємством	2
9	Бухгалтерський облік для прийняття екологічних рішень	2
10	Бухгалтерський облік для прийняття соціальних рішень	2
11	Бухгалтерський облік в управлінні ризиками підприємства	3
12	Якість облікової інформації та бухгалтерського обліку	2

6. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Не передбачені	

7. Контрольні питання, комплекти тестів для визначення рівня засвоєння знань студентами.

Контрольні питання:

1. Роль облікової інформації в управлінні підприємством.
2. Формування облікової інформації для управління.
3. Сутність інтегрованої системи обліково-інформаційного забезпечення управління аграрними підприємствами.
4. Сутність обліково-аналітичної інформації та її роль в системі внутрішнього контролю сільськогосподарського підприємства.
5. Обліково-аналітична інформація в управлінні підприємницькою діяльністю.
6. Аспекти проблеми формування облікової інформації для управління.

7. Підвищення ролі фінансової облікової інформації в управлінні діяльністю сільськогосподарських підприємств.
8. Управління складом і структурою економічної інформації.
9. Облікова інформація у забезпеченні прийняття ефективних управлінських рішень стратегічного характеру.
10. Економіко-правові передумови визначення предметної сутності бухгалтерського обліку.
11. Основи бухгалтерського обліку в управлінні підприємством.
12. Наукове визначення предмета бухгалтерського обліку та його деталізація на об'єкти управління.
13. Конкретизація предмета бухгалтерського обліку в об'єкті управління.
14. Фінансова класифікація господарських фактів, явищ і процесів в управлінні.
15. Бухгалтерський облік як інформаційна система управління підприємством.
16. Бухгалтерська звітність в управлінні підприємством.
17. Внутрішньогосподарська (управлінська) звітність в управлінні підприємством.
18. Концепція управлінської звітності.
19. Принципи формування і класифікація управлінської звітності.
20. Організаційно-технологічні особливості галузі і їх вплив на побудову системи управлінської звітності.
21. Методичні аспекти формування і подання управлінської звітності.
22. Процедури і можливості автоматизації підготовки і подання управлінської звітності.
23. Оцінка ефективності функціонування системи управлінської звітності.
24. Етапи процесу підготовки та прийняття управлінських рішень.
25. Методи побудови функції витрат.
26. Теоретичне обґрунтування класифікаційних ознак для групування витрат.
27. Вплив управлінських рішень на поведінку витрат.
28. Оцінювання очікуваних витрат для прогнозування та прийняття управлінських рішень.
29. Сутність і роль цінової політики в сучасній економіці.
30. Ціноутворення на різних типах ринків та за різних видів цінової політики.
31. Відображення ціноутворення в обліковій політиці.
32. Загальні питання облікової політики підприємства.
33. Техніка здійснення облікової політики підприємства з питань ціноутворення.
34. Розвиток бухгалтерського обліку як засобу підвищення ефективності управління вартістю підприємства.
35. Управління вартістю підприємств.
36. Напрями змін в бухгалтерському обліку внаслідок його переорієнтації на систему управління вартістю підприємства.
37. Методи оцінки вартості підприємства та їх розвиток.

38. Узгодженість методів оцінки вартості активів із стратегією управління підприємством.
39. Формування ринкової вартості підприємства в системі показників бухгалтерського обліку.
40. Оцінка ринкової вартості підприємства в системі інформаційних ресурсів бухгалтерських рахунків.
41. Система збалансованих показників як інструмент управління вартістю підприємства: шляхи застосування.
42. Концептуальні підходи до системи управління вартістю підприємства.
43. Методологічні засади оцінки балансових показників при визначенні вартості підприємства.
44. Формування вартості підприємства за позабалансовими факторами.
45. Методологія облікового відображення показників вартості підприємства.
46. Відображення інформації про вартість підприємства у фінансовій звітності.
47. Формування внутрішньої звітності про вартість підприємства як інформаційної основи управління.
48. Обліково-аналітичне забезпечення як важлива складова управління підприємством.
49. Обліково-аналітична система сільськогосподарського підприємства: сутність і структура.
50. Формування обліково-аналітичного забезпечення управління підприємством.
51. Сутність обліково-аналітичної інформації та її роль у системі контролю сільськогосподарського підприємства.
52. Значення нормативного регулювання для бухгалтерського обліку та звітності.
53. Призначення стандартів бухгалтерського обліку та звітності в управлінні підприємством.
54. Особливості застосування плану рахунків бухгалтерського обліку на підприємствах і в організаціях України.
55. Сутність і розвиток екологічного обліку.
56. Бухгалтерський облік екологічної діяльності як інструмент стійкого розвитку.
57. Екологічні аспекти бухгалтерського обліку в агропромисловому виробництві
58. Екологічний облік: проблеми формування та перспективи застосування.
59. Екологічні доходи та зобов'язання в системі бухгалтерського обліку.
60. Екологічний облік і аудит в реформуванні традиційної системи обліку на підприємстві.
61. Узгодження соціально-економічних інтересів груп заінтересованих осіб на основі синтезу бухгалтерського обліку.
62. Класифікація ризиків та управління ними.
63. Рівні оцінки та управління ризиками. Фактори визначення внутрішнього та зовнішнього ризиків діяльності підприємства.

64. Процес управління фінансовими ризиками.
 65. Місце бухгалтерського обліку в управлінні підприємницькими ризиками.
 66. Формування резервів як методу захисту від ризиків.
 67. Обґрунтування фінансових та інвестиційних рішень за умов ризику.
 68. Сукупність характеристик якості облікової інформації для управління підприємством.
 69. Оцінка якості облікової інформації.
 70. Напрямки поліпшення якості облікової інформації щодо формування та розподілу даних бухгалтерського обліку.

Комплекти тестів:

Питання 1. До найважливіших об'єктів інформаційного забезпечення управління підприємством з позиції реалізації задач бухгалтерського обліку, слід віднести:	
1	нормативно-правову базу бухгалтерського обліку
2	дані синтетичного та аналітичного обліку
3	первинні документи
4	облікову політику підприємства
5	фінансову звітність
6	внутрішню (управлінську) звітність

Питання 2. Для створення ефективної системи внутрішньої управлінської звітності необхідно мати:	
1	масив якісних основних даних
2	бажано мати комп'ютеризовану систему обробки даних
3	узгоджені за формою та змістом макети звітів
4	функціональний метод накопичування та підсумовування інформації

Питання 3. Прикладами видів сегментної звітності також можуть бути:	
1	звіт про виконання планових завдань щодо витрат (єдина форма для всіх центрів витрат підприємства)
2	звіт центрів прибутків
3	звіт про рух грошових коштів
4	баланс

Питання 4. Напрями зміни в бухгалтерському обліку внаслідок його періорієнтації на систему управління вартістю підприємства на методологічному рівні:	
1	розширення кількості об'єктів бухгалтерського обліку
2	переорієнтація облікової політики підприємства на надання інформації
3	зміна принципів безперервності та історичної собівартості
4	виникнення нового завдання бухгалтерського обліку
5	вертикальне та горизонтальне розширення бухгалтерської фінансової звітності

Питання 5. Основні функції обліково-аналітичного забезпечення:	
1	інформаційна
2	облікова

3	аналітична
4	зведена
5	статистична

Питання 6. - це нематеріальна суть, яка є управляючим фактором, програмою дії для матеріальних, природних і соціальних систем:

(У бланку вказати відповідь одним словом)

Питання 7. Даний вид обліку тлумачиться як облік щодо фізичних запасів природних ресурсів, вартісної оцінки деградації навколишнього природного середовища і відповідних витрат на природоохоронні заходи:

1	фінансовий
2	соціальний
3	екологічний
4	управлінський

Питання 8. - це конструктивний, збалансований комплекс конкретних, взаємопов'язаних і взаємообумовлених заходів, спрямованих на вирішення проблеми, завдань державного управління чи управлінської діяльності взагалі.

(У бланку вказати відповідь словами)

Питання 9. Управління економікою (підприємством):

1	прогнозування
2	планування
3	організація
4	регулювання
5	стимулювання, мотивація
6	облік
7	контроль (аудит)
8	аналіз
9	оцінювання
10	рішення

Питання 10. Який нормативний документ визначає функції та організаційні основи діяльності апарату бухгалтерії:

1	Постанова ВР України “Положення про організацію бухгалтерського обліку і звітності в Україні”;
2	Закон України “Про бухгалтерський облік”;
3	Конституція України;
4	інструкції про організаційні основи діяльності апарату бухгалтерії.

Питання 11. Методи оцінки, які можуть бути використані в екологічному обліку:

1	ринкова оцінка природних ресурсів
2	оцінка екологічних ресурсів на основі компенсаційних витрат
3	умовна оцінка
4	первісна оцінка

Питання 12. Які рішення повинні надавати та забезпечувати гарантії людині на безпечні життя і діяльність:

1	екологічні
2	економічні
3	соціальні
4	трудові

Питання 13. - це організація діяльності підприємства, яка застосовується із самого початку здійснення його господарських операцій.

(У бланку вказати відповідь словами)

Питання 14. Принципи щодо соціальних рішень:

1	підзвітність і прозорість
2	етична поведінка
3	повага до зацікавлених сторін
4	дотримання міжнародних норм поведінки
5	дотримання прав людини

Питання 15. Формування облікової інформації на макrorівні для управління здійснюється за такими напрямками:

1	визначення загальнонаціональної облікової політики
2	організація розробки національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку
3	удосконалення організаційних форм і методів обліку в Україні
4	розробка облікової політики господарства
5	визначення меж застосування видів обліку
6	розроблення рекомендацій щодо вдосконалення системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації бухгалтерів

Питання 16. В ринкових умовах господарювання можуть бути використані такі методи оцінювання:

1	фактичної історичної собівартості
2	поточної відновлюваної собівартості
3	справедливої вартості
4	поточної ринкової вартості
5	чистої вартості реалізації
6	чистої поточної вартості

Питання 17. Формування облікової інформації на макrorівні для управління здійснюється за такими напрямками:

1	організація розробки П(С)БО
2	визначення загальнонаціональної облікової політики
3	удосконалення організаційних форм і методів обліку в Україні
4	розробка облікової політики господарства
5	визначення меж застосування видів обліку

6	розроблення рекомендацій щодо вдосконалення системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації бухгалтерів
7	методологічне забезпечення впровадження сучасної технології збору й обробки обліково-економічної інформації

Питання 18. Основні теорії структури капіталу:	
1	теорія компромісу
2	теорія компромату
3	теорія сигналізування
4	теорія субординації джерел

Питання 19. Системи оцінювання вартості капіталу компанії:	
1	оцінка вартості додаткового власного капіталу
2	оцінка вартості залучення позикового капіталу
3	оцінка середньозваженої вартості капіталу
4	оцінка ризиків

Питання 20. Які складові частини (елементи) методики дослідження облікової інформації при проведенні контролю?	
1	зустрічна перевірка документів, зіставлення їх з даними облікових реєстрів, взаємний контроль операцій, відображених в цих реєстрах, перевірка законності операцій, їх суті та змісту згідно з документами;
2	логічна та аналітична перевірка згідно з документами;
3	перевірка законності операцій;
4	перевірка суті та змісту документів.

Питання 21. Це механізм, який потрібно розглядати як інтегровану систему, яка покликана забезпечувати менеджмент різних суб'єктів діяльності (власності, економічних відносин) необхідною зведено-аналітичною інформацією. <i>(У бланку вказати відповідь словами)</i>	
---	--

Питання 22. Це природний прояв мобільності та життєздатності економічних систем – спричиняє приймати нестандартні рішення, оновлювати структуру економічної системи за рахунок створення відповідних дієвих інститутів:	
1	ризик
2	управлінське рішення
3	соціальний захист
4	облікова політика

Питання 23. Наявність ризику передбачає здійснення антиризикової діяльності, одним з методів якої є:	
1	взяття кредитів
2	створення резервів
3	збільшення власного капіталу
4	отримання більшого прибутку

Питання 24. Що відображує методологічні засади ведення об'єктів біліку та звітності?	
1	Національні стандарти бухгалтерського обліку
2	Закони України
3	Інструкції щодо ведення бухгалтерського обліку
4	Всі варіанти вірні

Питання 25. Функції заробітної плати:	
1	відтворювальна
2	стимулювальна
3	регулювальна
4	соціальна

Питання 26. Які види інформації виділяють у системі облікової інформації?	
1	бухгалтерський облік, контроль, аналіз;
2	оперативна, статистична, бухгалтерська;
3	оперативна, ретроспективна, перспективна;
4	нормативна, фактична, звітна.

Питання 27. Вибрати відповідну пару.			
А	бухгалтерія	1	робить прогноз небезпечних властивостей продукції
Б	відділ маркетингу	2	займається питаннями праці, інструктує та навчає персонал, оформляє компенсації
В	відділ кадрів	3	виконує функцію допомоги в розробці бюджету

Питання 28. Яка функція облікової інформації відображує придатність для порівняння з плином часу та різними відділами чи підрозділами?	
1	стислість
2	точність
3	вчасність
4	послідовність

Питання 29. Фактори, що впливають на якість інформації, можна поділити на такі групи:	
1	національні
2	політичні
3	технічні
4	економічні
5	соціальні

Питання 30. Резерв сумнівних боргів створюється для:	
1	покриття страхового ризику
2	погашення безнадійної заборгованості
3	погашення збитків
4	всі варіанти вірні

8. Методи навчання

За джерелами знань використовуються такі методи навчання: словесні – розповідь, пояснення, лекція; наочні – презентація, демонстрація, ілюстрація, документація; практичні – розв’язування задач, вирішення ситуаційних вправ, оформлення документації.

За характером логіки пізнання використовуються такі методи: аналітичний, синтетичний, аналітико-синтетичний, індуктивний, дедуктивний.

За рівнем самостійної розумової діяльності використовуються методи: проблемний, частково-пошуковий, дослідницький.

9. Форми контролю

Контрольні заходи включають поточний та підсумковий контроль знань студента. Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять та в процесі здійснення самостійної роботи за такими напрямками: експрес-опитування, тести, розрахункові завдання, задачі.

Загальна кількість балів, яку студент може отримати у процесі вивчення дисципліни протягом семестру, становить 100 балів. Кількість балів за кожний навчальний елемент виводиться із суми поточних видів контролю та модульної контрольної роботи.

10. Розподіл балів, які отримують студенти. Оцінювання студента відбувається згідно положення «Про екзамени та заліки у НУБіП України» від 20.02.2015 р. протокол № 6 з табл. 1.

Оцінка національна	Оцінка ЄКТС	Визначення оцінки ЄКТС	Рейтинг студента, бали
Відмінно	A	ВІДМІННО – відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок	90 – 100
Добре	B	ДУЖЕ ДОБРЕ – вище середнього рівня з кількома помилками	82 – 89
	C	ДОБРЕ – в загальному правильна робота з певною кількістю грубих помилок	74 – 81
Задовільно	D	ЗАДОВІЛЬНО – непогано, але зі значною кількістю недоліків	64 – 73
	E	ДОСТАТНЬО – виконання задовольняє мінімальні критерії	60 – 63
Незадовільно	FX	НЕЗАДОВІЛЬНО – потрібно працювати перед тим, як отримати залік (позитивну оцінку)	35 – 59
	F	НЕЗАДОВІЛЬНО – необхідна серйозна подальша робота	01 – 34

Для визначення рейтингу студента (слухача) із засвоєння дисципліни $R_{\text{дис}}$ (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу студента (слухача) з навчальної роботи $R_{\text{НР}}$ (до 70 балів): $R_{\text{дис}} = R_{\text{НР}} + R_{\text{ат}}$.

11. Методичне забезпечення

1. Конспект лекцій.

2. Гуренко Т.О., Литвиненко В.С. Методичні рекомендації для проведення практичних занять з дисципліни «Бухгалтерський облік в управлінні підприємством» для студентів денної форми навчання ОС «Магістр» спеціальності 8.03050901. – К.: ЦП «КОМПРИНТ», 2016. – 110 с.

3. Гуренко Т.О., Литвиненко В.С. Методичні рекомендації для проведення практичних занять та виконання самостійної роботи з дисципліни «Бухгалтерський облік в управлінні підприємством» для студентів ЗФН ОС «Магістр» спеціальності 8.03050901. – К.: ЦП «КОМПРИНТ», 2016. – 73 с.

4. Методичні рекомендації для підготовки та захисту курсових робіт з дисципліни «Бухгалтерський облік в управлінні підприємством» студентами денної та заочної форми навчання ОС «Магістр» спеціальності 8.03050901 «Облік і аудит» / Камінська Т.Г., Калюга Є.В., Гуренко Т.О., Литвиненко В.С., Кузик Н.П., Ільчак О.В. К.: ЦП «КОМПРИНТ», 2015. – 44 с.

12. Рекомендована література

Основна

1. Бланк И.А. Управление финансовыми рисками. – К.: Ника-Центр, 2005. – 600 с.

2. Боголюбов С. А. Екологічне право. Підручник для ВНЗ, 2001.

3. Вахрушина М.А. Бухгалтерский управленческий учет: учеб. для студентов вузов, обучающихся по экон. специальностям / М.А. Вахрушина. – 6-е изд., испр. – М.: Омега-Л, 2007. – 570 с.

4. Верхоглядова Н.І. Бухгалтерський фінансовий облік: теорія та практика: Навч.-практичний посібник / Н.І. Верхоглядова, В.П. Шило, С.Б. Ільїна. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 536 с.

5. Вітлінський В. В., Великоіваненко Г. І. Ризикологія в економіці та підприємстві: Монографія. – К.: КНЕУ, 2004. – 480 с.

6. Войнаренко М.П. Міжнародні стандарти фінансової звітності та аудиту: Навч. посіб. – К.: ТОВ «Центр учбової літератури», 2010. – 488 с.

7. Гудзинський О.Д., Гуренко Т.О., Судомир С.М. Управління формуванням конкурентоспроможного потенціалу підприємств (теоретико-методологічний аспект): монографія. – К.: ПК ДСЗУ, 2010. – 2012 с.

8. Друри К. Управленческий и производственный учет / К. Друри. – М.: Юнити-Дана, 2007. – 1424 с.

9. Жолнер І.В. Фінансовий облік за міжнародними та національними стандартами: Навч. посіб. – К.: ТОВ «Центр учбової літератури», 2012. – 400 с.

10. Жук В.М. Концепція розвитку бухгалтерського обліку в аграрному секторі економіки: [монографія] / В.М. Жук. - К.: ННЦ «ІАЕ», 2009. - 648 с.

11. Закон України „Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” від 16. 07. 1999 р. № 996 – XIV.

12. Замула І.В. Бухгалтерський облік екологічної діяльності у забезпеченні стійкого розвитку економіки : монографія / І.В. Замула. – Житомир : Вид-во ЖДТУ, 2010. – 440 с.

13. Карпенко, О. В. Управлінський облік : організація, методологія, методика викладання: монографія / О. В. Карпенко. – Полтава: РВВ ПУ СКУ, 2005. – 341 с.

14. Корягін М.В. Завдання бухгалтерського обліку в концепції управління вартістю підприємства / М.В. Корягін // Електронний ресурс. – Режим доступу: www.rusnauka.com/9_NND.../7_105797.doc.htm.

15. Лук'янова В. В. Діагностика ризику діяльності підприємства / В. В. Лук'янова. – Хмельницький: ПП Ковальський В. В., 2007. – 312 с.

16. Машина Н.І. Економічний ризик і методи його вимірювання. – К.: ЦНЛ, 2003. – 188 с.

17. Мендрул О. Г. Управління вартістю підприємств: монографія / О.Г. Мендрул – К.: КНЕУ, 2002. – 272 с.

18. Мороз Ю.Ю. Обліково-інформаційна система моніторингу економічного потенціалу підприємства: монографія / Ю.Ю. Мороз. – Житомир: ПП “Рута”, 2011. – 352 с.

19. Організація стратегічного обліку витрат діяльності промислового підприємства : монографія / М.В.Болдуєв, О.В.Болдуєва, Т.П.Макаренко, Г.В.Власюк, О.В.Клименко. – Запоріжжя: Вид-во КПУ, 2010. – 164 с.

20. Пилипенко А.А. Формування обліково-аналітичного забезпечення управління витратами підприємств та їх об'єднань: монографія / А.А. Пилипенко, І.П. Дзьобко, О.В. Писарчук; за заг. ред. докт. екон. наук, доцента Пилипенко А.А. - Х.: Вид. ХНЕУ, 2011. - 344 с. (Укр. мов.).

21. Система менеджменту інституціональної трансформації економіки України (теоретико-методологічний аспект) : колективна монографія за загальною редакцією Гудзинського О.Д. – К.: ТОВ «Аграр Медіа Груп», 2012. – 771 с.

22. Соколов Я.В. Бухгалтерський учет для руководителя : [учеб.-практ.пособн.] / Я.В. Соколов, М.Л. Пятов. – [3-е изд. перераб. и доп.]. – М.: ТК Велби, 2007. – 232 с.

23. Сопко В. В. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством: Навч. посіб. — К.: КНЕУ, 2006. — 526 с.

Допоміжна

1. Бондар М. Обліково-аналітична інформація в управлінні підприємницькою діяльністю / М. Бондар // Економічний аналіз. – 2010. – Вип.6. – С. 13-16.

2. Голов С.Ф. Бухгалтерський облік в Україні. Аналіз стану та перспективи розвитку, Київ - 2007. - 221с.

3. Гончар О.В. Забезпечення якості статистичної інформації: методологія та організація: монографія. / О.В. Гончар – К.: ВПД "Формат". – 2011. – 372 с.

4. Екологічний облік, аудит і страхування на підприємстві // Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористуванням: підручник / За ред. Л. Г. Мельника, М. К. Шапочки. – Суми: Університетська книга, 2008. – С. 660-685.

5. Жук В.М. Екологічні аспекти бухгалтерського обліку в агропромисловому виробництві / В.М. Жук // Агроекологічний журнал. - 2012. - № 2. - С. 18-23.

6. Інструкція „Про затвердження плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій”, затверджена наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291.

7. Кірейцев Г.Г. Розвиток бухгалтерського обліку: теорія, професія, міжпредметні зв'язки: монографія / Г.Г.Кірейцев. – Житомир: ЖДТУ, 2007.– 236 с.

8. Клапків М.С. Страхування фінансових ризиків. – Тернопіль: Економічна думка & Карт-бланш, 2002. – 570 с.

9. Кононенко А.Ф. Задачи управления производственными корпорациями и операционные игры. – М.: ВЦ РАН, 2004. – 42 с.

10. Мещеряков С.Г. Управление составом и структурой экономической информации//<http://www.cfin.ru/bandurin/article/sbrn05/13.shtml>.

11. Міжнародні принципи підготовки та складання фінансової звітності / [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://www.dsbrickworks.com/mzhnarodnij-oblk-ta-audit/185>

12. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій”, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291.

13. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку, затверджені Міністерством фінансів України.

14. Попадюк С.В. Інформаційні технології та системи в обліку / С.В.Попадюк // [Електронний ресурс]: Режим доступу: // http://www.rusnauka.com/12_KPSN_2010/Economics/63434.doc.htm

15. Пушкар М.С. Тенденції та закономірності розвитку бухгалтерського обліку в Україні (теоретико-методологічні аспекти): Монографія – Тернопіль: Економічна думка, 1999. – 422 с.

16. Пушкар М.С. Креативний облік (створення інформації для менеджерів): монографія / М.С. Пушкар – Тернопіль; Карт-бланк. – 2006. – с. 86.

17. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання / О.О. Терещенко. – К. :КНЕУ, 2003. – 554 с.

18. Хорнгрен Ч.Т. Управленческий учет. 10-е изд. / Ч.Т.Хорнгрен, Дж.Фостер, Ш. Датар. ; пер. с англ. – СПб.: Питер, 2008. – 1008 с.

13. Інформаційні ресурси

1. www.library.if.ua

2. www.elbook.com

3. www.libr.org.ua

4. www.zakon.rada.gov.ua

5. <http://buhgalter911.com>

6. Облік і фінанси АПК. Бухгалтерський портал <http://magazine.faaf.org.ua/>

7. Газета «Все про бухгалтерський облік» <http://vobu.kiev.ua>

8. Газета «Урядовий кур'єр» <http://www.ukurier.gov.ua/>

9. Електронна бібліотека <http://pidruchniki.com.ua/>

КОНСПЕКТИ ЛЕКЦІЙ

Тема 1. Сутність і місце облікової інформації в управлінні підприємством

План

1. Роль облікової інформації в управлінні підприємством.
2. Формування облікової інформації для управління.
3. Сутність інтегрованої системи обліково-інформаційного забезпечення управління аграрними підприємствами.
4. Сутність обліково-аналітичної інформації та її роль в системі внутрішнього контролю сільськогосподарського підприємства.
5. Обліково-аналітична інформація в управлінні підприємницькою діяльністю.
6. Аспекти проблеми формування облікової інформації для управління.
7. Підвищення ролі фінансової облікової інформації в управлінні діяльністю сільськогосподарських підприємств.
8. Управління складом і структурою економічної інформації.
9. Облікова інформація у забезпеченні прийняття ефективних управлінських рішень стратегічного характеру.

Будь-яка система обліку потрібна для отримання певного об'єму інформації в тій чи іншій формі. Податковим службам потрібні відомості про нараховані податкові платежі, правильність використання бази обчислення податків, методів їх нарахування, врешті-решт, про їх сплату. Кредиторам потрібна інформація про здатність підприємства виконати узяті на себе фінансові зобов'язання. Керівництво підприємства зацікавлене в своєчасних, коротких і зрозумілих звітах про вартість вкладень, динаміку загальних фінансових показників діяльності підприємства, випуск продукції, поточні суми активів, прибутку. Менеджери, крім майже всього перерахованого, потребують інформації, здатної допомогти їм в ухваленні рішень, контролі за ефективністю процесами відтворення в ході і регулюванні управлінської діяльності (інформація про ціни продажу, рівень націнки, витрати на виробництво, якість випуску продукції, попит, рентабельність кожного виду товарів, що випускаються підприємством тощо).

Загалом, інформація – нематеріальна суть, яка є управляючим фактором, програмою дії для матеріальних, природних і соціальних систем. Одним із комунікативних засобів інформаційної економіки є бухгалтерський облік. Саме в обліку проявляється неподільність інформації як предмета, засобу і результату праці, основи формування і структуризації та виведення матеріального світу із хаосу, він є специфічним засобом регулювання в просторі та часі інформаційних систем.

З точки зору управління, система обліку в цілому виконує завдання впорядкування вхідної та вихідної інформації. Складність структури системи визначається більшою мірою не її змістом, а підходом, на базі якого вона формується. Тому бухгалтерський облік як система може бути поданий, побудований і формалізований по-різному, адже завдання обліку щоразу визначається певним аспектом.

Загальну сукупність всієї інформації на підприємстві класифікують за такими двома основними ознаками:

1. Інформація, яка необхідна для ефективного управління підприємством. Вона потрібна внутрішнім користувачам для забезпечення поточного та оперативного управління. До такої інформації відносять дані про витрати на виробництво та реалізацію продукції (товарів), про відповідність обсягу реалізованої продукції (товарів) її витратам та прибутку, про величину доходів та витрат в результаті здійснення господарських операцій тощо.

2. Інформація, яка відображає поточний фінансовий стан підприємства, величину та структуру його активів (майна) та джерел їх утворення, розмір залучених до обороту матеріальних та фінансових ресурсів, результати господарської діяльності за певний період.

Аспекти проблеми формування облікової інформації для управління насамперед визначаються дослідниками в рамках системи законодавчого регулювання бухгалтерського обліку і залежать від рівня, на якому їх застосовують:

- державний рівень, де проявом регулювання є Закони України, Постанови Кабінету Міністрів України;
- галузевий рівень, на якому регулювання має форми інструкцій, положень, методичних рекомендацій галузевих міністерств;
- господарський рівень, на якому інструменти регулювання визначаються Положенням про організацію обліку, зокрема обліковою політикою підприємства.

На макрорівні формування облікової інформації для управління здійснюється за такими напрямками:

- визначення загальнонаціональної облікової політики;
- організація розробки національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, інших нормативно-правових актів щодо ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності;
- удосконалення організаційних форм і методів бухгалтерського обліку в Україні;
- методологічне забезпечення впровадження сучасної технології збору й обробки обліково-економічної інформації;
- розроблення рекомендацій щодо вдосконалення системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації бухгалтерів.

На рівні господарств (мікрорівень) основні інструменти створення облікової інформації для управління є такими:

- розробка облікової політики господарства;
- визначення меж застосування видів обліку.

У основі вибору конкретної методології системи управління економічною інформацією на рівні підприємства лежать різні аспекти: економічні; юридичні; організаційні; техніко-технологічні. На їхній основі формується власне управлінський облік, що являє собою систему організації, збору і накопичення даних, необхідних для рішення конкретної управлінської задачі у вигляді взаємозалежних блоків (підсистем): обліку витрат; показників діяльності; управлінських звітів.

Система обліку створює специфічний аспект бачення подій господарської діяльності, що спонукає адміністрацію до делегування влади структурним

підрозділам підприємства (центрам витрат і сферам відповідальності) щодо використання ресурсів і формування витрат і доходів.

Саме тому роль обліку як основної системи інформаційного забезпечення управління в теперішній час є особливо важливою, оскільки виявляє та відображає факти господарської діяльності підприємства і узагальнює показники його економічної діяльності, котрі використовують у своїй роботі менеджери та керівники господарства у процесі ефективного управління.

Тема 2. Бухгалтерський облік в інформаційній системі управління підприємством

План

1. Економіко-правові передумови визначення предметної сутності бухгалтерського обліку.
2. Основи бухгалтерського обліку в управлінні підприємством.
3. Наукове визначення предмета бухгалтерського обліку та його деталізація на об'єкти управління.
4. Конкретизація предмета бухгалтерського обліку в об'єкті управління.
5. Фінансова класифікація господарських фактів, явищ і процесів в управлінні.
6. Бухгалтерський облік як інформаційна система управління підприємством.

Однією з найважливіших умов удосконалення управління підприємством є поліпшення його інформаційного забезпечення. Інформація є основою, базою для управління. Основним джерелом економічної інформації є дані бухгалтерського обліку. З цього приводу ряд спеціалістів зазначають, що інформація, одержана каналами бухгалтерського обліку, складає 80 відсотків економічної інформації.

На підставі облікової інформації створюється інформаційна основа для розвитку ринку та оцінювання ефективності функціонування підприємств. До недавнього часу бухгалтери і користувачі бухгалтерських даних будували свої уявлення про відношення бухгалтерського обліку (БО) до господарського процесу (ГП) відповідно до формули $BO = ГП$, тобто виходили із того, що всі відомості, які представляються бухгалтерським обліком, адекватно відображають факти господарського життя. Проте адекватність, на думку теоретиків традиційного напрямку, відновлювалася за допомогою інвентаризації. Після появи поняття «інформація» стало ясно, що між двома частинами тотожності слід поставити інформацію (І). І тоді формула приймає вигляд: $ГП = І = БО$, тобто в теорії треба виходити з того, що господарський процес адекватний породжуваній ним інформації, а остання – відомостям, відображеним у бухгалтерському обліку. Тобто облік через економічну інформацію перетворюється у функцію системи управління.

Для вирішення задач, що стоять перед бухгалтерським обліком, його розглядають у двох напрямках: фінансовий облік і управлінський облік. Управлінський облік повинен надавати інформацію, засновану на даних як фінансового, так і не фінансового характеру, для прийняття рішень керівниками. Однак у багатьох підприємств служби фінансового і управлінського обліку частково дублюються за своїми функціями.

Для вдосконалення управління на мікрорівні і підвищення конкурентоспроможності бізнесу дуже велике значення має якість інформації, що надається бухгалтерським обліком. Важливим чинником підвищення якості фінансової, управлінської та іншої інформації є вдосконалення облікового процесу на підприємстві. До найважливіших об'єктів інформаційного забезпечення управління підприємством з позиції реалізації задач бухгалтерського обліку, слід віднести:

- нормативно-правову базу бухгалтерського обліку;
- облікову політику підприємства;
- дані синтетичного та аналітичного обліку;
- первинні документи;
- фінансову звітність;
- внутрішню (управлінську) звітність.

Зазначені об'єкти повинні бути покладені в основу формування інформаційного забезпечення управління підприємством.

Тема 3. Принципи, методи і техніки підготовки управлінської бухгалтерської звітності

План

1. Бухгалтерська звітність в управлінні підприємством.
2. Внутрішньогосподарська (управлінська) звітність в управлінні підприємством. Концепція управлінської звітності.
3. Принципи формування і класифікація управлінської звітності.
4. Організаційно-технологічні особливості галузі і їх вплив на побудову системи управлінської звітності.
5. Методичні аспекти формування і подання управлінської звітності.
6. Процедури і можливості автоматизації підготовки і подання управлінської звітності.
7. Оцінка ефективності функціонування системи управлінської звітності.

Управлінська звітність - це внутрішня звітність підприємства.

Основна мета її підготовки - надання релевантної інформації відповідно до вимог менеджерів для допомоги керівникам центрів відповідальності в організації самоконтролю їх діяльності.

Система управлінської звітності використовується для:

- оцінки фактичного виконання запланованих показників діяльності; продуктивності роботи окремих центрів відповідальності;
- підготовки інформаційних масивів, необхідних для прийняття управлінських рішень;
- налагодження комунікативних зв'язків у межах підприємства.

Зміст, форма та час подання управлінської звітності залежать від рівня управління. Чим вищий рівень, тим змістовнішою та сублімованішою має бути подана інформація.

Для створення ефективної системи внутрішньої управлінської звітності необхідно мати:

- масив якісних основних даних;

- узгоджені за формою та змістом макети звітів;
- функціональний метод накопичування та підсумовування інформації;
- бажано мати комп'ютеризовану систему обробки даних.

Вимоги до управлінської звітності: простота, придатність для багаторазового використання, універсальність з метою можливого використання для різних сегментів і часових періодів.

Внутрішню управлінську звітність створюють керівники центрів відповідальності, а отже, її зміст залежить від того, які показники контролює такий керівник.

Прикладами видів сегментної звітності також можуть бути:

- звіт про виконання планових завдань щодо витрат (єдина форма для всіх центрів витрат підприємства);
- звіт про доходи з виділенням маржинального доходу;
- звіт центрів прибутків;
- порівняльний баланс (для центру інвестицій).

Підготовка управлінської звітності включає процеси накопичення інформації та її обробки, вимагає наявності необхідних технічних засобів і відповідної кваліфікації персоналу. Вирішення завдань, які мають реалізуватися завдяки наявності системи управлінської звітності, можливе при використанні відповідних методів накопичення, обробки і передачі інформації у вигляді управлінської звітності.

Можна виділити три групи методів підготовки і подання управлінських звітів:

1. метод накопичення інформації (класифікація витрат і доходів; планування і нормування витрат і доходів; методи калькулювання собівартості; план рахунків управлінського обліку) – методи цієї групи використовуються для первинного накопичення інформації, необхідної при обґрунтуванні управлінських рішень в розрізі об'єктів управління;

2. методи обробки (підготовки) інформації (CVP-аналіз; бюджетування; методи підготовки інформації для прийняття рішень щодо ціноутворення, інвестицій, запасів, асортименту продукції, що виробляється, соціального замовлення тощо) – методи цієї групи використовуються для обробки інформації і визначення показників для прийняття рішень;

3. методи складання і подання управлінської звітності (методи визначення інформаційних потреб користувачів управлінської звітності; методи визначення форми, змісту і періодичності подання управлінської звітності) – ця група методів включає способи визначення інформаційних потреб, форми, періодичності і способу подання управлінських звітів користувачам.

При формуванні управлінської звітності необхідне послідовне впровадження наступних етапів:

- визначення цілей формування інформації у звітності і методів оцінки результатів;
- забезпечення точності розрахунків і обліку показників звітності. Це важливий етап, що потребує розкриття і закріплення в системі методології і методики формування показників;

- вивчення і оцінка, за можливістю, систем управлінського обліку і звітності в інших підприємствах;
- оцінка поточної ситуації на підприємстві у сфері управлінського обліку і звітності;
- вибір форм управлінської звітності для аналізу і оцінки діяльності підрозділів;
- виділення об'єктів управлінського обліку і звітності за видами діяльності (процесами), структурними підрозділами, центрами відповідальності;
- визначення форм звітності для аналізу діяльності структурних підрозділів та центрів відповідальності;
- визначення необхідної інформації для управлінського обліку і звітності.

Таким чином, стандартного набору управлінської звітності з єдиними формами та інформаційною структурою бути не може, тому виділяють класифікаційні ознаки, які характеризують загальні підходи до формування управлінських звітів:

- за формою представлення (табличні, графічні, текстові і комбіновані звіти);
- за видами діяльності (звіти по закупівлі і заготівлях, звіти з реалізації);
- за рівнем представлення (звіти для керівників вищого рівня, звіти для менеджерів структурних підрозділів, звіти для менеджерів низової ланки);
- за обсягом інформації (зведення, оперативні звіти, підсумкові звіти);
- за частотою подання (поточні, зведені та комплексні звіти);
- за змістом (звіти по ключових позиціях та аналітичні звіти);
- за соціальним значенням (звіти з соціального розвитку колективу, звіти з реалізації заходів збереження навколишнього середовища);
- за видами прийнятих управлінських рішень (для обґрунтування оперативних, тактичних та стратегічних управлінських рішень) [3, с.27].

Форми внутрігосподарської звітності можуть бути розроблені на основі удосконалення і зміни форм первинного та аналітичного обліку. Проте часто менеджеру підрозділу потрібна конкретна інформація за певний період, яка включає не тільки вартісні і натуральні показники, а й якісні, які не відображаються в первинних документах [6, с.85]. Виходячи з цього, виникає потреба у розробці окремих форм звітності, які б допомагали своєчасно приймати ефективні управлінські рішення.

РІВНІ ЗВІТУВАННЯ

Управлінські звіти мають відображати всі рівні організації

Форми внутрішньої звітності є індивідуальними для кожного підприємства. Це пов'язано із особливістю виробничої діяльності суб'єкта господарювання, а також з потребами внутрішніх користувачів інформації (менеджерів та керівників всіх рівнів управління).

Тема 4. Оцінювання очікуваних витрат для прогнозування та прийняття управлінських рішень

План

1. Етапи процесу підготовки та прийняття управлінських рішень.
2. Методи побудови функції витрат.
3. Теоретичне обґрунтування класифікаційних ознак для групування витрат.
4. Вплив управлінських рішень на поведінку витрат.
5. Оцінювання очікуваних витрат для прогнозування та прийняття управлінських рішень.

Управлінське рішення – це конструктивний, збалансований комплекс конкретних, взаємопов'язаних і взаємообумовлених заходів, спрямованих на вирішення проблеми, завдань державного управління чи управлінської діяльності взагалі. Поняття “управлінське рішення” містить у собі як сам процес вироблення та реалізації раціонального варіанту розв'язання проблеми, так і фіксований правовий акт (постанова, наказ, розпорядження тощо).

Значення управлінських рішень:

- виконання законодавчих і нормативних актів з питань державного управління залежить не тільки від наявності та якості цих актів, але й від здатності їх реалізації на місцях через управлінські рішення, систему їх функціонування (підготовку, прийняття, реалізацію);

- управлінські рішення спрямовують, мобілізують, узгоджують і координують, стимулюють дії державних органів, персоналу організацій, які належать до сфери їхнього управління;

- важливі соціально-економічні та соціально-психологічні (а нерідко й політичні) наслідки управлінських рішень, їх вплив на авторитет державних органів, морально-психологічний стан громадян і колективів, економічну і політичну стабільність у суспільстві;

- за кожним управлінським рішенням стоять конституційні права, потреби і долі громадян;

- як результат розумової праці, політичної свідомості й волі керівників, управлінські рішення стають важливим критерієм і показником їхніх керівних здібностей, професіоналізму та компетентності.

За класифікацією виділяються такі основні типи управлінських рішень:

програмні (запрограмовані) – базуються на узвичаєному, заведеному порядку або процедурній політиці і приймаються за типових обставин (рішення пов'язані із затвердженням планів роботи, призначенням кадрів тощо);

непрограмні (ситуаційні) – приймаються у незвичайній, оригінальній ситуації, з нових (індивідуальних) питань, за відсутності встановлених форм і процедур, за недостатності (браку) стабільної інформації.

Основні вимоги до управлінських рішень:

- законність (відповідність чинному законодавству України, визнаним нормам міжнародного права);

- врахування рішень державних органів вищого рівня і попередньо прийнятих власних рішень;

- наукова обґрунтованість, своєчасність і реалістичність. Базування на повній, точній та об'єктивній і вірогідній інформації, врахування досвіду;

- відповідність кінцевій меті, чітке визначення головної ланки, пріоритетних цілей і завдань;

- компетентність: рішення приймає лише орган чи керівник, який має на це право, і адресує його організаціям чи керівникам, наділеним відповідними повноваженнями для виконання;

- конкретність: чітке визначення заходів, термінів виконання і відповідальних виконавців.

- повнота і зрозумілість змісту, послідовність і логічність викладу.

Механізм функціонування управлінських рішень містить такі взаємопов'язані етапи:

- підготовка проекту рішення;
- прийняття (ухвалення) рішення;
- організація виконання і контроль.

Підготовка проекту управлінського рішення передбачає:

1. Усвідомлення та визначення проблеми, необхідності рішення та його мети.

2. Визначення принципових завдань рішення і добір виконавців його проекту.

3. Вивчення законодавчих і нормативних актів та спеціальної літератури з відповідних питань.

4. Інформаційне забезпечення підготовки та прийняття рішення: аналіз необхідної інформації, фактичного стану справ.

5. Збір пропозицій, вироблення варіантів проекту рішення, порівняння й оцінка їх очікуваних результатів, витрат сил і засобів, коштів, ступеня ризику, недоліків тощо. При розгляді варіантів проекту рішення важливо:

- виключити (відсіяти) явно нераціональні й нежиттєві;
- порівняти альтернативні варіанти за показниками і відібрати ті, що мають переконливу перевагу;
- проаналізувати обґрунтування варіантів з точки зору повноти, якості й достатності використаної інформації;
- вивчити реалістичність запропонованих варіантів (чи пропозицій) стосовно до умов їх реалізації, обставин і чинників, які можуть позитивно або негативно вплинути на виконання рішення.

6. Відбір найвідповіднішої альтернативи, пошук оптимального варіанту проекту рішення. При цьому може виявитися неможливість вибору одного із запропонованих варіантів, а необхідність вироблення проекту рішення на основі поєднання найбільш конструктивних і раціональних елементів, пропозицій з усіх варіантів. Так виробляється проект оптимального, прийняттого рішення.

7. Вироблення проекту рішення, узгодження його в підрозділах, з керівниками заінтересованих органів і організацій (візування проекту). Обов'язковою є віза керівника чи повноважного працівника юридичної служби, після якої жодні зміни до проекту рішення не вносяться.

8. Подання проекту управлінського рішення (розпорядження, наказу тощо) керівництву органу, установи, організації.

Важливу роль відіграє бюджетування. Узагальнення існуючих теоретичних положень та практики, діючої у зарубіжних та передових вітчизняних підприємствах, можна стверджувати, що бюджет є кількісним планом, спрямованим на виконання оперативних, тактичних та стратегічних завдань підприємства. Тому можна виділити такі види бюджетів як оперативні (на місяць), тактичні (на рік) та стратегічні (на період більше року).

Цілі бюджетування:

- кількісне обґрунтування планів менеджерів;
- підготовка досяжного плану розвитку підприємства;
- забезпечення злагодженої роботи всіх підрозділів, при цьому жоден з них не повинен нести витрат більше, ніж підприємство загалом може собі дозволити (керівники підрозділів повинні усвідомлювати величину витрачання ресурсів підприємством для задоволення його потреб), щоб своєчасно забезпечити надходження додаткових ресурсів, створення запасів готової продукції тоді, коли попит перевищує пропозицію;

- організація набору та навчання виробничого персоналу, щоб бути готовим до збільшення обсягів продажу при підвищенні попиту порівняння фактичних результатів з еталонними, щоб оцінювати ефективність та результативність діяльності;

- мотивація працівників шляхом орієнтації на досягнення мети підприємства (бюджети стають мірою для оцінки діяльності менеджерів). При цьому виконавці повинні вважати поставлені цілі доречними та розумними;

- забезпечення системи повноважень;

- виконання вимог існуючих регламентів та контрактів;

- встановлення пріоритетів, щоб сприяти здійсненню «вигідних» витрат і протистояти неекономному використанню ресурсів;

- організація придбання додаткових виробничих потужностей (площ, обладнання), організація надходження додаткових коштів у той час, коли витрати перевищують наявні кошти;

До формування системи бюджетів необхідно підходити системно і готувати їх в різних ракурсах, а саме:

– за видами готової продукції (товарів) – доцільно в тих випадках, коли окремі їх групи потребують різних витрат, мають різну кон'юнктуру попиту на ринку;

– за клієнтами (покупцями) – доцільно, коли підприємство має різні канали збуту, значні відмінності у фінансових можливостях покупців, при наявності різних додаткових послуг;

– за центрами відповідальності всередині підприємства – доцільно, коли організаційна структура підприємства чітко визначена і розмежована відповідальність: за різні процеси несуть відповідають різні відповідальні особи, існує декілька ринків збуту.

Управлінський облік завдяки особливостям системи збору та обробки інформації дозволить менеджерам приймати короткострокові рішення стосовно асортименту виробництва, оптимальної кількості продукції, мінімальних цін за результатами аналізу взаємозв'язку прибутку, витрат та обсягу реалізації, визначення вартості простою виробничих потужностей. Саме підготовлені бухгалтером-аналітиком бюджети можуть бути основою прийняття рішень керівництвом щодо ціноутворення, встановлення графіка виробництва, капіталовкладень, перспектив розвитку, кадрової політики.

Важливим є оцінювання очікуваних витрат для прогнозування та прийняття управлінських рішень.

Управління витратами на підприємстві передбачає виконання всіх функцій, які властиві управлінню будь-яким об'єктом, тобто розробку (прийняття) і реалізацію рішень, а також контроль за їх виконанням.

Управління витратами не є самоціллю, проте конче необхідне для досягнення підприємством певного економічного результату, підвищення ефективності роботи.

Функції управління витратами первинні стосовно виробництва, тобто для досягнення певного виробничого, економічного, технічного чи іншого результату перш за все необхідно здійснити затрати. Ось тому-то мета управління витратами полягає у досягненні накреслених результатів діяльності підприємства найбільш економічним чином.

Зупинимось дещо ширше на характеристиці функцій управління витратами.

Прогнозування і планування затрат здійснюють на стадії розробки (прийняття) управлінського рішення. Розрізняють перспективне (на стадії довгострокового планування) і поточне (на стадії короткотермінового планування) прогнозування і планування затрат.

Завданням довгострокового планування є підготовка інформації щодо очікуваних затрат під час освоєння нових ринків збуту, організації розробки і випуску нової продукції (робіт, послуг), збільшенні (нарощуванні) потужності підприємства. Це можуть бути затрати на маркетингові дослідження і науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи, капітальні вкладення. Поточні плани конкретизують реалізацію довгострокових цілей підприємства.

Якщо точність довгострокового планування затрат невелика і піддається впливу інфляційного процесу, поведінки конкурентів, політики держави в галузі економічного управління підприємствами, а деколи й форс-мажорних обставин, то короткострокове планування затрат, що відображає потреби найближчого майбутнього, більш точніше, оскільки воно обґрунтоване річними, кварталними розрахунками.

Облік, як елемент управління затратами необхідний для підготовки інформації з метою прийняття правильних, господарських рішень. Наприклад, при оцінці вартості матеріальних виробничих запасів, здійснені витрати встановлюють шляхом виробничого обліку, а інформацію щодо фактичних результатів діяльності підприємства і всіх його витрат на виробництво подає бухгалтерський облік. Виробничий облік входить у систему управлінського обліку, який дає змогу контролювати затрати і приймати рішення щодо їх доцільності. Основною метою організації обліку затрат є створення інформаційної бази для здійснення аналізу витрат та прийняття відповідних управлінських рішень.

Тема 5. Облікова політика в ціноутворенні

План

1. Сутність і роль цінової політики в сучасній економіці.
2. Ціноутворення на різних типах ринків та за різних видів цінової політики.
3. Основні види цін.
4. Відображення ціноутворення в обліковій політиці.
5. Загальні питання облікової політики підприємства.
6. Техніка здійснення облікової політики підприємства з питань ціноутворення.

Облікова політика — це організація діяльності підприємства, яка застосовується із самого початку здійснення його господарських операцій. Від складових елементів облікової політики підприємства залежить достовірне відображення господарських операцій, а відповідно й інформація у фінансовій звітності. Положення щодо обліку господарських операцій розробляється на тривалий термін (мінімум на рік), тож ставитися до його розробки потрібно уважно.

Офіційно типової форми наказу (положення) про облікову політику не затверджено.

Розпорядчий документ про облікову політику підприємства має визначити застосування:

- 1) методів оцінки вибуття запасів;
- 2) періодичності визначення середньозваженої собівартості одиниці запасів;
- 3) порядку обліку (ідентифіковано чи загалом) і розподілу транспортно-заготівельних витрат;
- 4) окремого субрахунка обліку транспортно-заготівельних витрат;
- 5) методів амортизації необоротних активів;
- 6) вартісних ознак предметів, що входять до складу малоцінних необоротних матеріальних активів;
- 7) класу 8 та/або 9 Плану рахунків бухгалтерського обліку;
- 8) періодичності (періоду) зарахування сум дооцінки необоротних активів до нерозподіленого прибутку;
- 9) методу обчислення резерву сумнівних боргів;
- 10) переліку створюваних забезпечень майбутніх витрат і платежів;
- 11) порядку оцінки ступеня завершеності операцій з надання послуг;
- 12) сегментів, пріоритетного виду сегмента, засад ціноутворення у внутрішньогосподарських розрахунках;
- 13) переліку і складу змінних і постійних загальновиробничих витрат, бази їх розподілу;
- 14) переліку і складу статей калькулювання виробничої собівартості продукції (робіт, послуг);
- 15) порядку визначення ступеня завершеності робіт за будівельним контрактом;
- 16) дати визначення придбаних у результаті систематичних операцій фінансових активів;
- 17) бази розподілу витрат за операціями з інструментами власного капіталу;
- 18) порогу суттєвості щодо окремих об'єктів обліку;
- 19) переоцінки необоротних активів;
- 20) періодичності відображення відстрочених податкових активів і відстрочених податкових зобов'язань;
- 21) окремого балансу філіями, представництвами, відділеннями та іншими відокремленими підрозділами підприємства.

Ціна є чинником формування відносин між продавцями і покупцями, коли за рахунок її зміни продавці намагаються утримати наявних чи залучити нових покупців. Необхідно розрізняти принципи та види ціноутворення, функції ціни.

Розрізняють два принципи ціноутворення:

- ринковий – базується на різноманітності форм власності, свободі вибору продавців та покупців при відповідній динаміці цін, конкуренції, врахуванні приватних інтересів та відсутності державного регулювання цін;
- адміністративний – відрізняється від ринкового лишена наявністю державного регулювання.

Результативність діяльності підприємства залежить від багатьох факторів і в першу чергу від цінової політики.

Розглядати цінову політику підприємства можна лише з тими завданнями, які ставить підприємство перед собою. Можна виділити такі варіанти поведінки підприємства на ринку і політики у сфері ціноутворення:

- забезпечення процесу виживання;
- максимізація поточного прибутку;
- завоювання лідерства за показники якості;
- завоювання лідерства за показники частки ринку.

У першому варіанті, коли ситуація дуже напружена і на ринку гостра конкуренція, деякі підприємства потрапляють у дуже скрутне становище. Щоб утриматись на ринку, забезпечити роботу на підприємстві, зберегти колектив підприємства, звертаються до поширених програм цінових поступок, тобто встановлюють такі ціни, які могли б покрити витрати та гарантувати хоча б просте відтворення.

У другому випадку, коли завдання зводяться до максимізації поточного прибутку, підприємство будь-що прагне вибрати таку ціну, яка б дала можливість отримати максимальний прибуток. Причому не в майбутньому, а на короткому проміжку часу.

У третьому випадку, коли підприємство прагне здобути лідерство за показниками якості, його підходи до роботи на ринку набувають ґрунтовної значущості. А для цього необхідна серйозна підготовка до проведення маркетингових досліджень (створення нового парку устаткування, впровадження нових технологій, залучення кваліфікованих кадрів). Введення таких заходів дасть можливість виготовити продукцію високої якості. Висока якість дає змогу встановити високу ціну на продукцію.

Підприємство, яке займає провідне становище на ринку, найчастіше дотримується стратегії преміальних націнок, за якої висока ціна мотивується націнкою за якість. При низькій якості може бути використана і стратегія "пограбування", коли за низьку якість пропонується висока ціна. При стратегії низької ціннісної значущості товар низької якості реалізується за низькою ціною.

У четвертому випадку підприємство орієнтується на завоювання передових позицій щодо показників частки ринку. Політика цін при цьому гнучка, адже одних покупців можуть привернути дешеві товари, інших - навпаки, оскільки дешеві не забезпечують високу якість товару.

Отже, при встановленні ціни підприємство повинне чітко розробити методику розрахунку цін залежно від типу ринку і відобразити це все в обліковій політиці.

Тема 6. Бухгалтерський облік в управлінні вартістю підприємства

План

1. Розвиток бухгалтерського обліку як засобу підвищення ефективності управління вартістю підприємства. Завдання бухгалтерського обліку в концепції управління вартістю підприємства.

2. Управління вартістю підприємств. Напрями змін в бухгалтерському обліку внаслідок його переорієнтації на систему управління вартістю підприємства.

3. Методи оцінки вартості підприємства та їх розвиток. Узгодженість методів оцінки вартості активів із стратегією управління підприємством.

4. Формування ринкової вартості підприємства в системі показників бухгалтерського обліку.

5. Оцінка ринкової вартості підприємства в системі інформаційних ресурсів бухгалтерських рахунків.

6. Система збалансованих показників як інструмент управління вартістю підприємства: шляхи застосування.

7. Концептуальні підходи до системи управління вартістю підприємства. Методологічні засади оцінки балансових показників при визначенні вартості підприємства.

8. Формування вартості підприємства за позабалансовими факторами. Методологія облікового відображення показників вартості підприємства.

9. Відображення інформації про вартість підприємства у фінансовій звітності.

10. Формування внутрішньої звітності про вартість підприємства як інформаційної основи управління.

Для забезпечення підвищення ефективності управління вартістю підприємства в сучасних умовах існує нагальна необхідність побудови вартісно-орієнтованої системи бухгалтерського обліку. Для полегшення її практичної реалізації визначено напрями змін, які необхідно провести в бухгалтерському обліку на теоретичному та методологічному рівні, для забезпечення його адекватності вимогам системи управління вартістю підприємства (рис. 6.1).

Впровадження вартісно-орієнтованої системи бухгалтерського обліку, що враховуватиме вищенаведені зміни теоретичного та методологічного характеру (рис. 6.1), дозволяє:

- підвищити реальність показників бухгалтерської фінансової звітності для прийняття рішень учасниками фондового ринку;

- пояснити природу причинних зв'язків між управлінськими рішеннями відносно вартості підприємства та одержаними в результаті діяльності фінансовими результатами;

- спростити бухгалтерський облік шляхом встановлення правил його ведення в тих випадках, де застосовувалось бухгалтерське судження, на основі впровадження вартісно-орієнтованих методик обліку;

- підвищити релевантність облікової інформації для кінцевих користувачів бухгалтерської фінансової звітності в частині інформації про вартість підприємства;

- підвищити повноту бухгалтерського спостереження відносно факторів, які впливають на процес генерування / руйнування вартості підприємства;

- усунути недоліки та загальну неадекватність існуючої системи фінансового обліку, що базується на використанні національних П(С)БО, потребам учасників фондового ринку;

- підвищити ефективність функціонування фондових ринків шляхом пришвидшення надходження якісної інформації про вартість підприємства для стокхолдерів;
- підвищити ефективність вартістю підприємства на різних рівнях управління шляхом впровадження системи управління вартістю підприємства, що базується на використанні облікової інформації та надає менеджерам всіх рівнів управління новий методологічний інструментарій;
- змінити орієнтацію бухгалтерського обліку із ретроспективної, на перспективну, орієнтовану в майбутнє;
- забезпечити приведення до єдиного теоретичного базису концепції фінансового, управлінського та стратегічного обліку, що в цілому сприяє подальшому прогресивному розвитку бухгалтерського обліку як окремої функціональної науки.

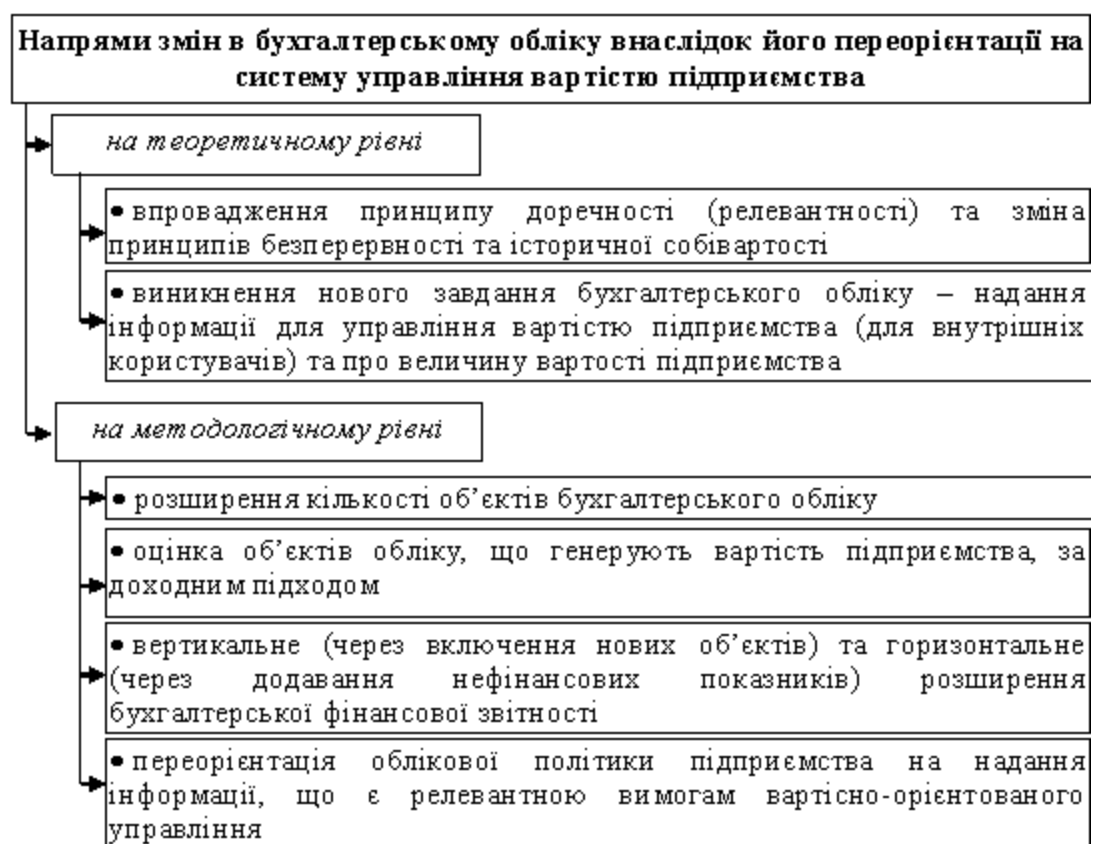

Рис. 6.1. Напрями змін в бухгалтерському обліку внаслідок його переорієнтації на систему управління вартістю підприємства

На сьогодні система бухгалтерського обліку є не готовою забезпечити зростаючі потреби користувачів обліковою інформацією про вартість підприємства, що зумовлено як об'єктивними факторами (особливостями історичного формування системи обліку, орієнтованої на забезпечення збереження майна підприємства, а не його вартості; історичною орієнтацією оціночного інструментарію, що повинен забезпечувати надійність результатів вимірювання, а не прогнозу здатність), так і суб'єктивними факторами (неготовністю вчених у сфері бухгалтерського обліку переорієнтувати свої

дослідження на потреби користувачів; нездатністю регуляторів системи обліку побудувати адекватну потребам користувачів модель національної системи бухгалтерського обліку).

Існування цієї проблеми зумовлює необхідність реформування і перебудови чинної системи обліку в частині інформаційного забезпечення управління вартістю підприємства, що підтверджується наступним: оприлюдненням цієї проблеми та її розглядом в працях зарубіжних дослідників; розвитком концепції вартісно-орієнтованого менеджменту, що зумовлений необхідністю вирішення даної проблеми; незадовільною роллю бухгалтера в процесах генерування та визначення вартості підприємства.

Для вирішення проблеми відповідності системи бухгалтерського обліку потребам вартісно-орієнтованого управління необхідно:

- розглядати вартість підприємства в системі обліку як специфічний товар;
- використати існуючий досвід зарубіжних дослідників в побудові бухгалтерських концепцій інформаційного забезпечення управління вартістю підприємства;
- провести зміни теоретико-методологічного характеру в системі бухгалтерського обліку, які створюватимуть ефективні передумови для успішної реалізації циклу управління вартістю підприємства.

Тема 7. Збалансована система показників у формуванні обліково-аналітичного забезпечення управління підприємством

План

1. Обліково-аналітичне забезпечення як важлива складова управління підприємством.
2. Обліково-аналітична система сільськогосподарського підприємства: сутність і структура.
3. Формування обліково-аналітичного забезпечення управління підприємством.
4. Сутність обліково-аналітичної інформації та її роль у системі контролю сільськогосподарського підприємства.

Поняття обліково-аналітичне забезпечення, система або механізм мають практично синонімічний зміст – їх головне призначення – забезпечення системи менеджменту (поточного, фінансового, стратегічного) обліково-аналітичною інформацією, яка необхідна для прийняття обґрунтованих та ефективних рішень.

Обліково-аналітичний механізм потрібно розглядати як інтегровану систему, яка покликана забезпечувати менеджмент різних суб'єктів діяльності (власності, економічних відносин, відповідальності) необхідною зведено-аналітичною інформацією. Це головна вимога щодо формування обліково-аналітичного механізму.

Основою усього інформаційного забезпечення системи управління є бухгалтерський облік, який разом з економічним аналізом можна назвати системою обліково-аналітичного забезпечення управління підприємством.

Вагомий внесок у дослідження цього поняття зробила Галузіна С.М. Дослідивши поняття обліково-аналітичної інформації, вона дійшла висновку, що

складова „аналітична” має два основних значення: з однієї сторони, аналітична інформація є частиною облікової інформаційної сукупності, яка відповідає вимозі аналітичності (при цьому аналітичні облікові показники є підмножиною множини облікових показників); з іншої – аналітична інформація представляє собою вид економічної інформації, отриманої із облікової інформації в результаті дій функцій управління: аналізу і синтезу. Кузьмінський А.М. теж стверджує, що під аналітичною інформацією перш за все слід розуміти результативні показники, необхідні при проведенні аналізу. Для отримання таких показників використовують різну економічну інформацію.

Отже, поняття „обліково-аналітична інформація” включає інформацію, яка утворюється в бухгалтерському обліку (в тому числі і аналітична поряд із синтетичною) та інформацію, яка готується методами економічного аналізу. При цьому аналітичною є облікова інформація після опрацювання її економічним аналізом. На нашу думку, не доцільно розбивати складову „аналітична” у понятті „обліково-аналітичної інформації” на дві частини. Очевидним є те, що складова „облікова” включає всю інформацію бухгалтерського обліку, в тому числі як аналітичного, так і синтетичного характеру.

Обліково-аналітичне забезпечення слід розглядати як процес підготовки обліково-аналітичної інформації, забезпечення її кількості та якості. Таким чином, поняття обліково-аналітичного забезпечення постає у двох значеннях: 1) діяльність, пов’язана зі збором, реєстрацією, узагальненням, збереженням, передачею та аналітичним опрацюванням інформації; 2) забезпечення системи управління відповідною кількістю необхідної якісної інформації.

Інформаційно-аналітичне забезпечення системи управління – це поєднання всієї використовуваної в ній інформації, специфічних засобів і методів її аналітичної обробки, а також діяльності фахівців з її ефективного удосконалення та використання. Метою обліково-аналітичного забезпечення має стати поєднанням процедур бухгалтерського обліку і економічного аналізу формування інформації такого характеру: історичного, що узагальнює результати діяльності; аналітичного, що передуює прийняттю обґрунтованого управлінського рішення.

Звідси можна сформулювати основні функції обліково-аналітичного забезпечення системи управління як частини інформаційно-аналітичного забезпечення:

- 1) інформаційна – забезпечення системи управління інформацією про діяльність підприємства внутрішніх і зовнішніх користувачів;
- 2) облікова – відображення фактів господарської діяльності підприємств;
- 3) аналітична – здійснення на підставі первинних аналітичних даних економічного аналізу діяльності підприємств.

Для того, щоб мати належне інформаційне забезпечення системи управління підприємством засобами обліку і аналізу доцільно сформулювати комплекс завдань для досягнення ефективного обліково-аналітичного забезпечення реалізації управлінської функції: по-перше, розробити критерії та порядок оцінки якості інформації, яка створюється у системі бухгалтерського обліку та економічного аналізу; по-друге, розробити методику оцінки якості облікового циклу та процесу аналітичної обробки облікової інформації; по-третє, встановити

порядок генерування необхідної управлінню кількості даних у системі обліку та порядок подальшої трансформації облікових даних у аналітичну інформацію.

Отже, поняття „обліково-аналітичного забезпечення” можна тлумачити як процес підготовки обліково-аналітичної інформації, забезпечення її кількості та якості.

Обліково-аналітичний механізм повинен відповідати основним функціям: інформаційній, контрольній та аналітичній. У більшості випадках на підприємствах значна увага приділяється реєстрації інформації, а не контролю за нею і аналітичному забезпеченню. Господарські процеси просуваються значно швидшими темпами, ніж діє контрольна функція, а це в свою чергу знижує кінцеві показники діяльності.

Основна інформація направлена на менеджмент. Для покращення своєї діяльності, розвитку підприємства, починають розвиватися маркетингові служби та система менеджменту. Це призводить до більшої ефективності використання облікової інформації, але й потребує більших витрат, які пов'язані з інформаційним забезпеченням менеджменту. Обліково-аналітичний механізм повинен забезпечувати обґрунтування та прийняття рішень як загального, так і функціонального менеджменту (рис. 7.1).

Отже, важливим є постановка питання з точки зору корисності, некорисності та шкідливості інформації. Всю інформацію, яка є на підприємстві, можна поділити на два види: та, яка передбачена для використання у внутрішньому середовищі і та, яка буде направлена для зовнішнього використання.

Вся інформація, яка надходить на підприємство, має цінність тоді, коли вчасно направлена на його стратегічний розвиток. В залежності від того, які цілі і задачі ставить перед собою підприємство, такою і повинна бути система обліково-аналітичного забезпечення. Названі функції управління можуть бути виконані лише в тому випадку, якщо буде забезпечено відповідний доступ інформації до осіб, що її реалізують.

Отже, важливе значення має формування інформаційної бази функціонування обліково-аналітичної системи підприємства. Якою б не була інформаційно-комунікаційна система, вона повинна завжди містити дві складові, без яких не може існувати жодна система – це програмне забезпечення (набір програм, документів, процедур, операцій комп'ютерної системи, що допомагають технічним засобам виконувати різні операції і доводити її до користувача в найзручніший спосіб) та база даних, в якій зберігається інформація за визначений період про обліково-аналітичні дані, дані про хід виробничої діяльності, про виробництво готової продукції, конкретні замовлення та їх виконання, про постачальників, покупців, їх потреби, фінансовий стан та інше. Тобто, чим краще працює облікова і контрольна функції, тим досконаліша стає методика аналізу та оцінка стратегії виробничої діяльності підприємства.

Велике значення для обліково-аналітичної системи відіграють дані аналітичного обліку, які носять ретроспективний, оперативний і перспективний характер. Ретроспективний аналіз формується на основі тих показників обліку, які дають можливість визначити ефективність діяльності шляхом порівняння планових показників з фактичними як за об'єктами обліку, так і за різні періоди.

Оперативний аналіз на основі швидкої інформації управлінського обліку дасть можливість оцінити фактичний стан діяльності підприємства, врахувати недоліки, оцінити ризики та довести фактичні показники до бажаних. Стратегічний аналіз, який направлений на формування стратегічних цілей, формування програми та системи заходів реалізації стратегій в залежності від кількісних, якісних і часових параметрів.

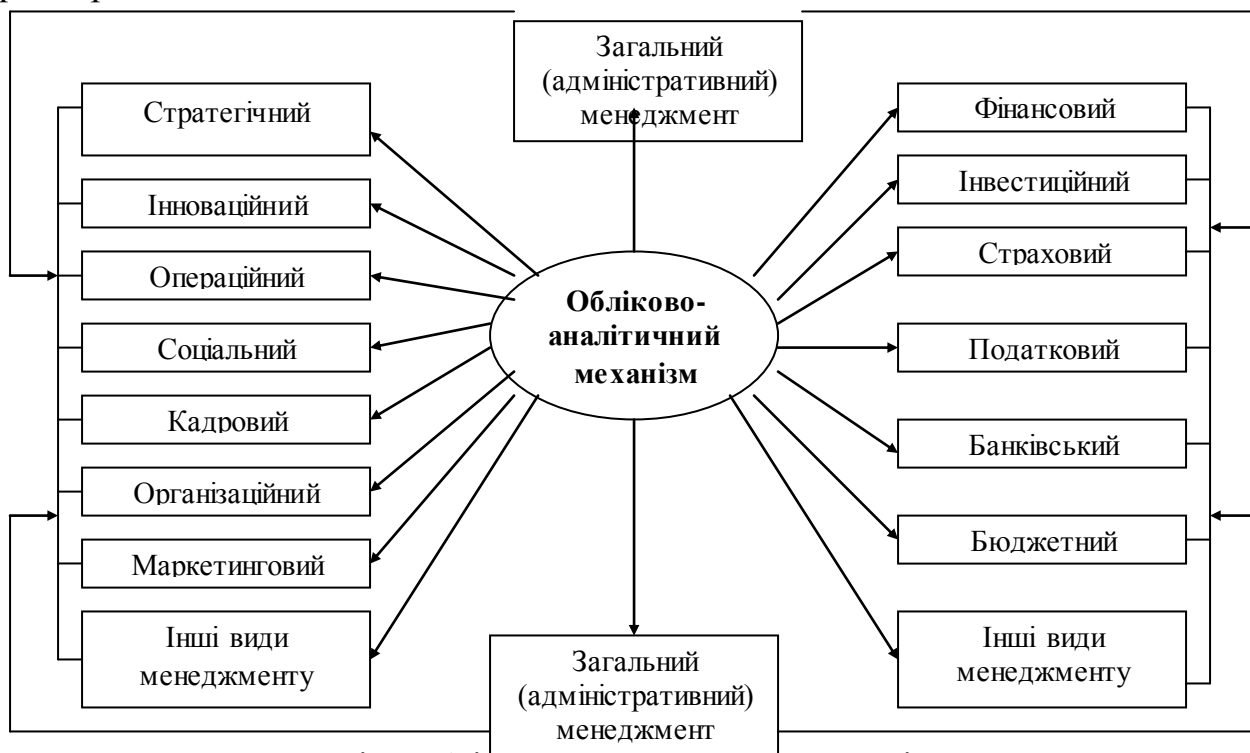

Рис. 7.1. Взаємодія обліково-аналітичного механізму з менеджментом (інформаційні комунікації)

Обліково-аналітичний механізм повинен задовольняти різноманітні інформаційні аспекти на різних ланках і рівнях управління та нести відповідальність за виконання зобов'язань (табл. 7.2).

Таблиця 7.2

Формування облікової та зведено-аналітичної інформації за об'єктами обліку

Об'єкт дослідження	Інформаційні ресурси для використання	Аналіз облікової інформації
Грошові кошти	Формування первинної і зведеної облікової інформації з використання готівкових і безготівкових коштів, інших надходжень і витрат в грошовій формі	Формування зведено-аналітичної інформації та аналіз вивчення величини і динаміки джерел надходження коштів підприємства та їх використання, оборотність поточних активів, маневреність власних коштів
Дебіторська заборгованість	Формування первинної і зведеної облікової інформації по покупцях і замовниках, підзвітних особах, працівниках підприємства, за претензіями, авансами та інше	Формування зведено-аналітичної інформації та аналіз дебіторів і сум довгострокової дебіторської заборгованості, сум поточної дебіторської заборгованості за товари, роботи і послуги; аналіз їх класифікації за строками

		непогашення; аналіз оборотності дебіторської заборгованості та періоду її погашення; аналіз ризиків взаємовідносин і взаєморозрахунків з різними дебіторами; аналіз і вибір методів визначення резерву сумнівних боргів у звітному році; аналіз сильних та слабких сторін дебіторів; аналіз платоспроможності та фінансового стану покупців та інших дебіторів
Фінансові інвестиції	Формування первинної і зведеної облікової інформації щодо первісної оцінки фінансових інвестицій та оцінки фінансових інвестицій на дату балансу	Формування зведено-аналітичної інформації та аналіз окупності інвестицій; аналіз ефективності вкладення інвестицій
Основні засоби	Формування первинної і зведеної облікової інформації по основних засобах, які є у використанні підприємства, знаходяться у ремонті та підлягають модернізації, ліквідовані основні засоби і основні засоби, утримувані для продажу; використання методів нарахування амортизації з урахуванням груп основних засобів; розмір капітальних інвестицій; проведення переоцінки основних засобів; зменшення корисності основних засобів та їх вибуття	Формування зведено-аналітичної інформації та аналіз оцінки складу і структури основних засобів, виявлення потреби і забезпеченість підприємства різними видами засобів праці, можливостей підтримання необхідного функціонального стану і належного використання, вплив ступеня забезпеченості основними засобами на результати виробництва; вивчення раціональних напрямів інвестицій на перспективу; оцінки строку окупності основних засобів і капітальних вкладень; опрацювання конкретних заходів підвищення ефективності їх використання та розробка організаційно-технічних і економічних заходів мобілізації виявлених резервів
Запаси	Формування первинної і зведеної облікової інформації щодо регулювання матеріалопотоків (логістика); визнання запасів та первісної оцінки запасів; вибору і застосування методів вибуття запасів	Формування зведено-аналітичної інформації та аналіз кількісних і якісних параметрів матеріальних оборотних ресурсів та їх формування; аналіз використання матеріальних ресурсів та основні резерви підвищення ефективності забезпечення підприємства запасами за центрами відповідальності та по системі в цілому
Зобов'язання	Формування первинної і зведеної облікової інформації по постачальниках, підрядниках, кредитних установах, податках, зборах та інших кредиторях; контроль за виконанням договорів, сумами та строками погашення зобов'язань	Формування зведено-аналітичної інформації та аналіз встановлення сильних і слабких сторін фінансової діяльності підприємства та сторонніх організацій; розрахунок питомої ваги залучених коштів у загальній сумі джерел фінансування; визначення співвідношення залучених і власних коштів, частки довгострокових позичок у фінансуванні активів підприємства, частки реальних активів, яка фінансується за рахунок власних коштів і за рахунок залучених; аналіз ефективності запасу міцності підприємства

Власний капітал	Формування первинної і зведеної облікової інформації щодо формування зареєстрованого капіталу; обліку додаткового та резервного капіталу; обліку формування капіталу у дооцінках	Формування зведено-аналітичної інформації та аналіз рентабельності власного капіталу, збереження капіталу; ефективності використання прибутку; аналіз можливостей підприємства; пошук шляхів збільшення власного капіталу підприємства
Витрати	Формування первинної і зведеної облікової інформації щодо затрат праці, змінних і постійних витрат, адміністративних витрат та інших витрат, як за центрами відповідальності, так і по системі в цілому; визначення порядку віднесення на собівартість реалізованої продукції окремих витрат; визначення складу витрат, які відносяться безпосередньо на собівартість конкретного виду продукції, складу накладних витрат та спосіб їх розподілу	Формування зведено-аналітичної інформації та аналіз поліпшення асортименту і якості продукції (аналіз виробництва продукції за обсягом, асортиментом і якістю), зменшення витрат; аналіз виробничого потенціалу, виконання технологічного процесу; аналіз оцінки досягнутого рівня виробництва продукції; аналіз виконання договорів із покупцями і забезпечення продукцією потреб підприємства; аналіз змін розміру посівних площ та урожайності культур; аналіз біологічних особливостей тварин; аналіз зарубіжного досвіду щодо виробництва аналогічного виду продукції; розробка заходів щодо збільшення виробництва продукції, підвищення її якості, оптимізації витрат на виробництво
Доходи	Формування первинної і зведеної облікової інформації щодо визнання та класифікації доходів, оцінки доходу, реєстрації доходів від різних видів діяльності	Формування зведено-аналітичної інформації та аналіз об'єктів надходження доходів та їх використання

При цьому необхідно враховувати, оцінювати, вдосконалювати наскрізний інформаційний потік, матеріальний потік, центри відповідальності, функціональні служби підприємства, якість продукції, сегменти ринку, ціновий моніторинг, корпоративні інтереси тощо. Виходячи з цього, формування інформації повинно виходити із відповідних об'єктів обліку і аналізу. В загальному, це і формування інформації про матеріальні потоки підприємства (логістика), конкурентоспроможність підприємства та його продукції на ринку, з врахуванням попиту і пропозиції на той чи інший вид продукції, вивчення ринку і формування на них своєї діяльності, формування інформації про ціни на зовнішньому ринку, вивчення фінансового стану та інтересів постачальників і покупців, вивчення зарубіжного досвіду та можливостей просування продукції, як на внутрішньому ринку, так і на зовнішньому, формування інформації про внутрішню діяльність, внутрішні розрахунки, контроль за використанням ресурсів, виконанням зобов'язань та надходження грошових коштів і прибутку.

Це далеко не весь перелік стратегічного розвитку підприємства. Враховуючи свої особливості, специфіку діяльності, поставлені мету та завдання, підприємство самостійно визначатиме власну стратегію покращення виробництва та діяльності підприємства.

Для того, щоб обліково-аналітичний механізм працював, необхідно правильно організувати обліковий процес, тобто: визначити об'єкти обліку, при цьому визначити методи обліку, способи обробки інформації, даних, склад працівників тощо; чітко розподілити обов'язки по центрах та визначити їх взаємини; визначити складові елементи, як предмет, завдання, функції; визначити модель за якою буде працювати підприємство; розробити облікову політику та допоміжні регламенти; сформувати інформацію за видами обліку; врахувати інформацію та її аналіз на первинному, поточному і підсумковому етапах; врахувати технічну сторону обліку: вибір форми бухгалтерського обліку, створення робочого плану рахунків, введення в дію первинних та зведених документів, створення власних внутрішніх зведених документів, внутрішній контроль і т.п.

Отже, стратегію можна виробляти тоді, коли дані пройшли відповідну аналітичну обробку. Необхідно звернути увагу на те, що будь-яка інформація, яка виникає в системі управління підприємством, повинна мати певне технологічне і організаційне підґрунтя для підтримки власного існування. Але рівень організації облікових систем по підприємству буде відрізнятися від загального рівня організаційної культури і наявних технічних можливостей.

Тема 8. Інструментарій бухгалтерського обліку та звітності в управлінні підприємством

План

1. Значення нормативного регулювання для бухгалтерського обліку та звітності.
2. Призначення стандартів бухгалтерського обліку та звітності в управлінні підприємством.
3. Групування облікових стандартів.
4. Особливості застосування плану рахунків бухгалтерського обліку на підприємствах і в організаціях України.

Організаційна побудова бухгалтерського обліку має бути такою, щоб без додаткових виборок у будь-який час можна було одержати дані про формування показників, потрібних для прийняття управлінського рішення та складання бухгалтерської звітності: фінансової, статистичної, податкової тощо.

Значною мірою на організаційну побудову бухгалтерського обліку на підприємстві впливає роздільна побудова фінансового та внутрішньогосподарського обліку.

З бухгалтерського фінансового обліку як самостійний підрозділ виокремлюється робота з розрахунків податків і складання податкової, фінансової та внутрішньогосподарської звітності.

Бухгалтерський фінансовий облік визначається як комплексний системний облік усіх засобів і процесів господарської (економічної) діяльності відповідно до вимог чинного законодавства. До фінансового обліку входять суцільна реєстрація господарських фактів за хронологічними та системними ознаками відповідно до принципів побудови бухгалтерського обліку, а також аналітичний облік:

- наявності та руху всіх майнових об'єктів, ресурсів, які формують активи підприємства;
- усіх суб'єктів (фізичних та юридичних осіб), які мають правові відносини з підприємством;
- розрахунків із покупцями за вимогами;
- розрахунків із постачальниками за зобов'язаннями;
- розрахунків із кредиторами;
- розрахунків із дебіторами;
- фінансових операцій: акцій, облігацій, дивідендів, векселів, кредитів, процентів, інвестицій тощо.

За даними фінансового обліку виявляють прибуток або збиток підприємства та складають фінансову звітність.

Фінансова звітність містить інформацію про результати господарської діяльності підприємства (фірми), яка потрібна акціонерам, інвесторам (банкам, державним фінансовим органам) для оподаткування.

Бухгалтерський внутрішньогосподарський облік визначається як облік для задоволення інформаційних потреб керівництва даного підприємства (фірми) та його підрозділів. Найістотнішим при цьому є своєчасне одержання детальної та достовірної інформації про доходи, затрати як загалом по підприємству, так і в розрізі його окремих ділянок — цехів, бригад, дільниць тощо. У межах внутрішньогосподарського обліку виробничих підприємств здійснюється детальний облік затрат і калькулювання собівартості продукції, яку підприємство випускає.

При цьому вирішуються такі завдання:

- визначення очікуваного надходження (доходу) від певної економічної господарської діяльності (купівлі, продажу, інвестування, кредиту тощо);
- складання прогнозу про рентабельність випуску нового виду продукції на підставі вивчення ринку;
- складання прогнозу про фінансовий стан підприємства на перспективу;
- фінансове оцінювання альтернативних варіантів розвитку підприємства, запропонованих дирекцією.

У внутрішньогосподарському обліку широко застосовуються методи фінансової математики, соціальної статистики, математичного прогнозування, аналізу тощо.

Організація бухгалтерського обліку на підприємствах — це система методів, способів і заходів, які забезпечують оптимальне функціонування такого обліку та подальший його розвиток. Така організація полягає в цілеспрямованому впорядкуванні та вдосконаленні механізму, структури та процесів бухгалтерського обліку. Впорядкування системи бухгалтерського обліку означає організацію цієї системи, зокрема її функціонування в часі та просторі.

Організація бухгалтерського обліку потребує системного підходу. При цьому обов'язковим є дотримання таких принципів: цілісності, всебічності,

системоутворювальних відносин, динамічності і субординації та випереджувальних відносин, а також адаптивності, паралелізму, ритмічності, безперервності, прямопливості і пропорційності. Нині найпоширенішими методами організації бухгалтерського обліку є графічний і проектний. Водночас слід згадати й такі методи, як моделювання, аналітичний, спостереження, сітьовий, експертний, нормативно-правовий.

Форма бухгалтерського обліку — це певна система взаємопов'язаних облікових реєстрів (хронологічних і системних) встановленої форми і змісту для здійснення обліку наявності та руху засобів, зміни правових відносин і процесів господарської діяльності, а також способів і технічних засобів записування операцій у реєстрах.

Ознаки форм бухгалтерського обліку:

- наявність певної системи реєстрів хронологічного та систематичного (аналітичного та синтетичного) обліку;
- форма і зміст облікових реєстрів (окремі аркуші, книги, машинограми з відповідними реквізитами) та їх розміщення;
- взаємозв'язок окремих реєстрів;
- способи та технічні засоби записування господарських операцій у відповідні реєстри (вручну, за допомогою технічних засобів тощо).

Форма бухгалтерського обліку має забезпечити:

- щоденний облік у хронологічному та систематичному порядку всіх здійснюваних господарських операцій;
- мінімізацію витрат на проведення бухгалтерського обліку;
- найбільш раціональний розподіл між обліковими працівниками комплексу облікових робіт;
- оперативний контроль за рухом і наявністю майна, розрахунками затрат, фінансовими результатами тощо;
- оперативне одержання відомостей про діяльність підприємства, його підрозділів та її результативність;
- широке використання технічних засобів;
- функції інформаційної системи.

Також важливим інструментарієм є облікова політика та ін.

Основним інструментарієм бухгалтерського обліку є:

- Закони, положення, інструкції;
- Положення (стандарти) бухгалтерського обліку;
- План рахунків бухгалтерського обліку;
- Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність».

Тема 9. Бухгалтерський облік для прийняття екологічних рішень

План

1. Прийняття екологічних рішень і контроль за їх виконанням.
2. Сутність і розвиток екологічного обліку.
3. Бухгалтерський облік екологічної діяльності як інструмент стійкого розвитку.

4. Екологічні аспекти бухгалтерського обліку в агропромисловому виробництві.

5. Екологічний облік: проблеми формування та перспективи застосування.

6. Екологічні доходи та зобов'язання в системі бухгалтерського обліку.

7. Екологічний облік і аудит в реформуванні традиційної системи обліку на підприємстві.

З розвитком екологічної кризи особлива роль відводиться екологічній інформації. Інформування про стан та зміни навколишнього природного середовища є важливим для держави (з позиції необхідності регулювання стану навколишнього природного середовища через систему економічних важелів), окремого суб'єкта господарювання (для визначення ступеня впливу діяльності на навколишнє природне середовище та підвищення конкурентоспроможності продукції через інформування споживачів щодо її екологічної привабливості), суспільних об'єднань, метою діяльності яких є контроль за станом навколишнього природного середовища, антропогенним впливом на нього та розповсюдження такої інформації, а також свідомих громадян. Під екологічною інформацією слід розуміти: сукупність даних про динаміку кількісних та якісних змін стану природних об'єктів довкілля, їх взаємозв'язок і закономірності розвитку призначену для проведення оцінки екологічного стану навколишнього природного середовища та прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Основними вимогами до екологічної інформації є: здатність забезпечити збір, накопичення, зберігання, систематизацію, оцінку та використання даних щодо впливу на навколишнє природне середовище в процесі управління.

У бухгалтерському обліку підприємства джерела первинної інформації, у вигляді первинних облікових документів, є основою для формування статистичного обліку і звітності, тобто джерел вторинної інформації. Слід зазначити, що у фінансовій звітності вітчизняних підприємств не передбачено розкриття екологічної інформації та не існує вимог законодавства щодо подання звітності суб'єктами господарювання про здійснення операцій з охорони навколишнього природного середовища. Тому, на сьогодні подання екологічної інформації у вигляді статистичної звітності як вторинного джерела облікової інформації має недостовірний характер.

Користувачами екологічної інформації можна вважати суспільство, а проблему отримання такої інформації піднімають найчастіше громадські об'єднання. Отже, в Україні користувачів екологічної інформації ще не з'явилося. Саме екологічно свідомі користувачі інформації будуть формувати вимоги щодо складу та змісту екологічної інформації. Також, важлива екологічна інформація отримується не з фінансово-економічних сфер, а, наприклад, з геології (вичерпування невідновних сировинних ресурсів), біології (наприклад, ланцюги споживання з шкідливими взаємодоповненнями між рослинами, тваринами і людиною) або ж фізики (перший і другий закони термодинаміки).

Ведення бухгалтерського обліку на підприємстві має сприяти отриманню повної інформації про його екологічну діяльність для задоволення потреб

користувачів, якими виступають не тільки інвестори, власники, тощо, а й суспільство в цілому. Отже, одним із ключових кроків до ідентифікації національної екологічної інформаційної системи можна вважати створення національної підсистеми комплексного екологічного та економічного обліку, мета якої полягає в наданні інформації для інтегральної оцінки ролі навколишнього природного середовища, його екосистем не тільки як джерела природного капіталу й отримувача побічних продуктів життєдіяльності, а і як джерела життєвих і духовних сил суспільства. Для забезпечення стійкого розвитку економіки необхідно побудувати таку систему бухгалтерського обліку, яка б відповідала моделі екологічно та соціально орієнтованої ринкової економіки (ЕСОРЕ). Ця система повинна, з одного боку, забезпечувати зовнішні зацікавлені кола інформацією про те, що відбувається на підприємстві поряд з фінансовими змінами з погляду екологічних аспектів, має бути достовірно підтверджена, а з іншого – вона має підтримувати процес підвищення конкурентоспроможності підприємств, забезпечувати стійкий розвиток економіки. Відкритим питанням, що стосується обліку екологічної діяльності, залишається розробка єдиних стандартів екологічної звітності, які на відміну від фінансової звітності, мета, склад і принципи підготування якої чітко регламентовані відповідними міжнародними стандартами і національними положеннями (стандартами), на сьогодні відсутні.

Інтегрування обліку екологічної діяльності в традиційну систему бухгалтерського обліку підприємства є складним процесом. По-перше, обмеженість бухгалтерського обліку, зумовлена принципом грошового вимірника, тобто, кошти, для яких відсутній грошовий еквівалент, не є об'єктом бухгалтерського обліку. Саме з цієї причини сировина та матеріали, що надходять на підприємство, знаходять відображення в бухгалтерських документах, а інші компоненти навколишнього природного середовища, такі, наприклад, як відпрацьовані гази і тепло, в бухгалтерських регістрах відсутні. На сьогоднішній день ці величини можна враховувати тільки в натуральних вимірниках, так як прийнятної методики відображення цих показників в універсальному грошовому вимірнику не існує. По-друге, умова, відповідно до якої ресурс лише тоді стає активом якщо він контролюється підприємством (як правило, це означає наявність права власності) є наступною причиною не включення перелічених вище категорій в бухгалтерські звіти.

У країнах з різними моделями побудови НСБО у нормативній базі на рівні держави (або на рівні професійних регуляторів) закріплено порядок і методіку формування забезпечень зобов'язань, пов'язаних із охороною навколишнього природного середовища. Отже, організація бухгалтерського обліку екологічної діяльності суб'єкта господарювання в Україні повинна базуватися на двох аспектах нормативного регулювання: на вітчизняній нормативно-правовій базі природокористування і на міжнародних документах в галузі охорони навколишнього природного середовища; на нормативно-правовій базі системи бухгалтерського обліку. Підприємства, які формують свої цілі, процеси та використання сировини й матеріалів з урахуванням вимог охорони довкілля, потребують екологічно орієнтованої системи бухгалтерського обліку, що є

передумовою інформаційного наповнення на рівні держави та є дієвим інструментом у забезпеченні стійкого розвитку.

Теорія фізичної економії ставить перед бухгалтерським обліком потребу розширення об'єктів обліку природно-ресурсного потенціалу, ідентифікації та балансового узагальнення виробництва і споживання відновлюваних енергетичних активів. У землеробстві - це зерно, корми, гній та інша сільськогосподарська продукція, тобто активи, які є істинним багатством людства та примножують енергію на Землі.

Наведемо підстави, на яких питання екологічної діяльності слід об'єднати в корпоративний облік:

- рахунки бухгалтерського обліку підприємства повинні відображати його відношення до навколишнього природного середовища та вплив витрат, ризиків і зобов'язань, обумовлених природоохоронною діяльністю, на фінансовий стан підприємств АПК;
- інвесторам для прийняття інвестиційних рішень необхідно мати інформацію з екологічних заходів і витрат, пов'язаних з екологічною діяльністю;
- питання екологічної діяльності є також предметом управлінської діяльності: менеджерам необхідно виявляти і розподіляти природоохоронні витрати у такий спосіб, щоб продукція була правильно оцінена й інвестиційні рішення базувалися на реальних витратах і вигодах;
- агропромислові підприємства можуть мати переваги в конкурентній боротьбі, якщо вони будуть спроможні показати, що їх продукція безпечна в екологічному аспекті;
- екологічний облік є ключем до сталого розвитку.

Поняття екологічного бухгалтерського обліку ще не набуло остаточного осмислення і логічної завершеності як комплексно сформована система знань в економіко-екологічній теорії та практиці. Безсумнівно, він має стати частиною управлінського обліку, який як автономна економічна категорія виник близько 20 років тому. Відповідно до нового підходу, облік повинен об'єднувати в собі процеси ідентифікації, вимірювання та комунікації еколого-економічної інформації, які б дали змогу користувачам ухвалювати на її основі відповідні управлінські рішення. Таким чином, у рамках традиційної системи обліку виділяється порівняно автономна підсистема інформаційної бази управління - екологічний бухгалтерський облік.

Слід підкреслити, що в термін «екологічний облік» різними авторами вкладається різний зміст. На національному рівні він тлумачиться як облік щодо фізичних запасів природних ресурсів, вартісної оцінки деградації навколишнього природного середовища і відповідних витрат на природоохоронні заходи. На рівні підприємств облік природоохоронної діяльності може бути використаний у контексті методик управлінського обліку, фінансового обліку з метою подання зовнішньої звітності, а також аналізу фізичних витрат сировини з методу «витрати - випуск» [2].

У методології статистичного обліку в нашій країні під поточними витратами на охорону навколишнього природного середовища маються на увазі всі витрати підприємства з охорони довкілля та раціонального природокористування, що

здійснюються за рахунок власних чи позикових коштів підприємства або коштів державного бюджету.

Щодо питань оцінки загальної величини і структури витрат на охорону навколишнього природного середовища нині немає спільної думки. Поряд із тим цей розділ є важливим чинником еколого-економічної та облікової політики. На думку деяких авторів, перелік основних груп і видів витрат екологічного призначення має бути таким:

- поточні витрати підприємств на охорону навколишнього природного середовища;
- витрати на капітальний ремонт основних фондів природоохоронного призначення;
- капітальні вкладення на заходи з охорони навколишнього природного середовища та раціонального використання природних ресурсів;
- витрати на утримання особливо охоронних природних територій;
- витрати на наукові дослідження в галузі охорони навколишнього природного середовища та раціонального використання природних ресурсів;
- витрати на утримання і діяльність державних органів з охорони навколишнього природного середовища;
- витрати на підготовку фахівців з екологічних спеціальностей;
- екологічні платежі і плата за землю та використання водних ресурсів;
- витрати на експертно-аудиторські послуги із сертифікації виробництва, ґрунтів, сировини та готової продукції щодо екологічної безпеки.

Екологічна звітність на сьогодні повинна стати важливим елементом сталого економічного розвитку підприємств, оскільки вона є не тільки механізмом демонстрації для громадськості своєї готовності до дій з охорони навколишнього природного середовища, а й результатом самих дій. Екологічний звіт має відображати:

- вид екологічних проблем, що належать до діяльності повного підприємства і галузі АПК у цілому;
- офіційну політику і програми, прийняті підприємством щодо природоохоронних заходів; покращення в ключових областях, що відбулися з часу прийняття політики;
- цільові показники викидів у навколишнє природне середовище, встановлені підприємством, і те, як діяльність підприємства співвідноситься з цими показниками;
- міру прийняття природоохоронних заходів, що було визначено державними законами, і наскільки повно вимоги уряду виконуються;
- інформацію про відомі потенційно серйозні екологічні проблеми;
- фінансові та оперативні наслідки заходів з охорони навколишнього природного середовища для капіталовкладень і чистої виручки підприємства в поточному періоді та будь-які конкретні наслідки для майбутніх періодів.

Таким чином, система обліку екологічної діяльності повинна включати чотири основні складові: облік екологічних витрат, облік екологічних зобов'язань, звітність про природоохоронну діяльність та аудит відповідної інформації, кожна з яких має економічну значущість.

Причинами, які спонукали до необхідності виникнення і здійснення екологічного обліку є наступні:

збільшилися витрати на природоохоронну діяльність у багатьох країнах;
жорсткість природоохоронного законодавства;
формування нових переваг споживачів інформації з екологічних питань.

Перераховані проблеми спонукали до необхідності відображення екологічних витрат у фінансовому обліку з певною метою:

відображення екологічних витрат і зобов'язань демонструє відношення суб'єкта господарської діяльності до навколишнього середовища і вплив природоохоронної діяльності на фінансовий стан підприємства;

наявна екологічна інформація має вплив на інвестиційні рішення;
необхідністю виявлення екологічної інформації з метою прийняття об'єктивних управлінських рішень;

обов'язковістю виконання концепції сталого розвитку та дотримання принципу коефективності з використанням екологічної облікової інформації;

запиту нових інформаційних потреб користувачів щодо здійснення природоохоронної діяльності суб'єктів господарювання.

Методи оцінки, які можуть бути використані в екологічному обліку:

1. Ринкова оцінка природних ресурсів. Запаси невиробничих матеріальних активів, які обертаються на ринку, такі як земля, можуть оцінюватися шляхом застосування ринкових цін, що відображаються в статистиці.

2. Оцінка екологічних ресурсів на основі компенсаційних витрат. Компенсаційні витрати визначаються як витрати, які необхідно було б понести протягом звітного періоду, що б уникнути поточного і майбутнього погіршення природного середовища в результаті впливу, який мав місце на протязі звітного періоду. За допомогою цього методу проводиться оцінка витрат, які суб'єкти господарювання зазнали б при виконанні обов'язкових екологічних норм для збереження якості навколишнього середовища.

3. Умовна оцінка. При оцінці гіпотетичних витрат на збереження природних активів розрахунок компенсаційних витрат відбувається в основному відносно прямого впливу, що здійснюється сільськогосподарським виробництвом. Екологічні активи, які надають екологічні послуги (повітря, земля, водні ресурси) розраховуються, виходячи з концепції компенсаційних витрат.

Тема 10. Бухгалтерський облік для прийняття соціальних рішень

План

1. Загальна структура методології побудови бухгалтерського обліку в управлінні.

2. Узгодження соціально-економічних інтересів груп заінтересованих осіб на основі синтезу бухгалтерського обліку.

Як відомо, динаміка соціальних процесів настільки вражаюча, що людина часто не поспіває за її змінами, тобто людський розум не завжди спроможний дати адекватні відповіді на виклики, котрі постійно ставлять перед нами суспільство, людство та світ природи.

Ці виклики, здебільшого, є матеріальними й духовними, мають доленосний характер. Від їх вирішення залежить доля людей, суспільства, людства. Вони формуються у процесі розвитку природного й соціального світу і є закономірними. Водночас, виклики є діалектичною єдністю можливого й дійсного, необхідного й випадкового.

Вони поділяються на локальні, регіональні та планетарні. Зв'язки між ними виражаються діалектикою одиничного, особливого й загального. За масштабністю і силою впливу вони можуть охоплювати як вузькі ділянки дійсності (адміністративні одиниці), так і територіально-державні чи міждержавні утворення. Вплив їх також неоднозначний. Одні спричиняють неістотний вплив на оточуючу дійсність, інші - призводять до суттєвих змін. Одні потребують миттєвого вирішення, інші не проявляють жорсткої динаміки. Їхнє вирішення можливе лише протягом певного періоду і потребує довготривалого втручання.

Наявність викликів може продукувати ризики. З одного боку, виклики, самі по собі, - це ризики з якими зіштовхується соціум, з іншого - їх вирішення також може викликати ризик, а в разі помилкового рішення - ще й катастрофу. Тобто в процесі відповіді на виклики завжди має місце момент вірогідності помилитися, прийняти неправильне рішення. І це зрозуміло, оскільки інтелектуальні, розумові та фізичні кондиції людини небезмежні (фактично й історично). Незважаючи на те, що вони постійно зростають, люди все ж не всесильні, оскільки їх знання значною мірою відносні (суб'єктивні). Тобто, взаємодія людини зі світом, продукти цієї діяльності завжди не є очевидними й прозорими. У своїй буттєвості, вони є ризиковими. Окрім цього, на світ об'єктивного нашаровується суб'єктивність, неоднозначність та невизначеність, котрі є важливими у становленні ризиків.

Світ суспільного життя, суспільної діяльності у контексті людини, її ціннісних орієнтирів є ризиковим. Людина і соціум, їх взаємодія завжди були й залишаються ризиковими. Є підстави говорити про їх нероздільність. Сучасне людство досягло такого рівня розвитку, коли жоден технічний, технологічний проект, не кажучи вже про соціальний, не є стовідсотково безпечними. В них завжди присутня складова ризику, вірогідність якого може, за певних умов, посилюватися. Наявність ризику попереджує суб'єкти життєдіяльності, насторожує і вимагає обережності, глибоких розрахунків, врахування складових ризику, мінімізації можливих втрат та побудови оптимізованого алгоритму дій, спрямованого на досягнення соціальних дивідендів та прибутків. Варто, щоб такі обрахунки передували безпосередньо практичній діяльності.

Особливо це актуально при прийнятті доленосних рішень. З одного боку, невизначеність об'єктивно продукує і породжує ризики, з іншого - часто низька кваліфікація і некомпетентність осіб, які приймають рішення, подвоюють ці ризики. Як наслідок, на практиці має місце розходження між думкою і дією, задумом і кінцевим результатом, плановими й фактичними показниками. Діапазон цих розходжень може коливатися. Його варіювання залежать від ролі суб'єктивного фактора: професіоналізму, інтелекту, мудрості, компетентності, волі, мужності та інших якостей суб'єктів діяльності й прийняття ними та

здійснення рішень. Це підтверджує думку: ризики живляться об'єктивними та суб'єктивними чинниками. Вони є атрибутом сучасного суспільного життя і діяльності. Їх уникнути практично неможливо, а тому варто навчитися жити з ними. Слід облаштувати свою життєдіяльність так, щоб уміти завчасно передбачати небезпеку, спрогнозувати розвиток можливих ризиків. На основі глибокої та всебічної аналітики, мінімізувати можливі загрози й досягнути максимум можливого успіху.

Прийняття соціально-відповідального рішення є складним, нетривіальним процесом, котрий вимагає, з одного боку, всебічного дослідження об'єкта ризику, їх джерел та причин, а з іншого - випрацювати моделі нейтралізації, блокування та упередження. Виважене рішення передбачає наявність всебічно обґрунтованого плану, уникнення спорадичних і хаотичних дій. Плановість рішення передбачає наявність серйозних розрахунків і обрахунків на предмет можливих втрат чи катастроф. Ефективність планового рішення спрямовується на те, щоб вірогідність втрат була мінімальною, при цьому пам'ятаючи, що уникнути їх повністю неможливо.

Соціальне рішення обумовлюється цілим рядом факторів. Воно повинно надавати та забезпечувати гарантії людині на безпечні життя і діяльність, забезпечувати високу ефективність та надійність, щоб людина відчувала себе захищеною, а її життєдіяльність була комфортною. І на кінець, соціальне рішення повинно бути таким, щоб не ускладнювати і не "множити" проблеми та поглиблювати ризики, а вирішувати їх, послаблюючи соціальну напругу та полегшувати і поліпшувати життєдіяльність людини, суспільства чи людства.

Соціальне рішення - складний, тривалий і багато аспектний процес, в якому можна виділити процедурні складові: аналіз ситуації та аналітика і прогностика допустимих ризиків; процедура нейтралізації, попередження та блокування ризиків; процедура творчої реакції, імпровізації на виклики-ризиків; процедура власне прийняття рішення; підведення підсумків і, в разі необхідності, прийняття нового соціального рішення. Тому соціальне рішення - це комплекс заходів, засобів, прийомів, методів, процедур і дій, спрямованих на нейтралізацію або уникнення ризиків.

Для того щоб мати постійну громадську підтримку, компанії мають проводити певні соціальні заходи (фінансування проектів, соціальна підтримка працівників, турбота про екологічну ситуацію) і, звичайно, повідомляти про таку діяльність суспільство, таким чином роблячи акцент на своєму соціальному значенні.

Доведено, що головне місце в соціальній звітності повинні займати показники соціально відповідальної діяльності компанії, які не знаходять свого самостійного відображення у фінансовій звітності. Відповідно до цього сформовано перелік об'єктів бухгалтерського обліку соціально відповідальної діяльності, інформацію про які запропоновано відображати у фінансовій та соціальній звітності компанії.

У свою чергу, поняття «соціально орієнтований бухгалтерський облік» є достатньо новим для економіки України. Соціально орієнтований бухгалтерський облік – це процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення,

узагальнення, зберігання та передачі користувачам достовірної та неупередженої інформації про стан і результати фінансування соціальних програм (заходів).

Соціально орієнтовний облік передбачає широкий спектр об'єктів, визначення яких не передбачено чинним законодавством щодо ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності. Отже, об'єктом обліку соціально відповідальної діяльності є, перш за все, витрати, які пов'язані з соціальною активністю компанії (екологічне, соціальне та трудове партнерство).

Глобальний договір ООН визначає 10 принципів Глобального договору за напрямками соціальної відповідальності:

- принципи прав праці;
- принципи праці;
- екологічні принципи;
- антикорупційний принцип.

Виконуючи принципи Глобального договору, компанія демонструє своє позитивне ставлення та провідну позицію щодо соціальної відповідальності бізнесу; визначає структуру соціальної звітності відповідно до 10 принципів соціальної відповідальності, які наведені в договорі.

Принципи щодо соціальних рішень:

- підзвітність і прозорість;
- етична поведінка;
- повага до зацікавлених сторін;
- дотримання верховенства законодавства;
- дотримання міжнародних норм поведінки;
- дотримання прав людини;
- можливість визначити напрями соціальної відповідальності, які мають фінансовий характер;
- можливість формування звітності, яка спирається на бухгалтерський облік за видатками на соціальні заходи;
- можливість формування структури соціального звіту відповідно до наведених у стандарті напрямків соціальної відповідальності.

Тема 11. Бухгалтерський облік в управлінні ризиками підприємства

План

1. Класифікація ризиків та управління ними. Рівні оцінки та управління ризиками.
2. Фактори визначення внутрішнього та зовнішнього ризиків діяльності підприємства.
3. Послідовність виконання процедур оцінки рівня різноманітних ризиків. Процес управління фінансовими ризиками.
4. Місце бухгалтерського обліку в управлінні підприємницькими ризиками.
5. Формування резервів як методу захисту від ризиків.
6. Обґрунтування фінансових та інвестиційних рішень за умов ризику.

Виникнення підприємницького ризику є об'єктивним економічним законом та невід'ємною частиною господарської діяльності. Його наявність в діяльності суб'єкта

господарювання зумовлена обмеженістю матеріальних, трудових, фінансових, інформаційних та інших ресурсів.

Ризик – це природний прояв мобільності та життєздатності економічних систем – спричиняє приймати нестандартні рішення, оновлювати структуру економічної системи за рахунок створення відповідних дієвих інститутів.

Управління ризиками - це частина діяльності керівника організації, спрямована на її економічний захист від небажаних свідомих або випадкових обставин, що наносять шкоди її діяльності.

Мета управління ризиками - виявляти, аналізувати і впливати на всі ризики, з якими стикається організація, з позиції використання сприятливих можливостей для збільшення вартості її активів.

На мікрорівні до таких інститутів можна віднести систему бухгалтерського обліку суб'єкта господарювання, за допомогою інструментів якої можна здійснювати вплив на рівень підприємницьких ризиків. У ризикменеджменті одним із етапів управління економічним ризиком є створення зовнішніх (страхування) або внутрішніх (бухгалтерських) резервів.

Найбільш керованим та передбачуваним є господарський (підприємницький) ризик. Наявність ризику передбачає здійснення антиризикової діяльності, одним з методів якої є створення резервів.

Послідовність заходів та варіантів прийняття керівництвом підприємства підприємницьких ризиків:

Перший управлінський захід, тобто відмова від певної діяльності, окрім уникнення небажаних втрат і збитків, позбавляє підприємство отримання можливих доходів від здійснення ризикованої господарської операції, в наслідок чого виникає проблема вибору альтернативної господарської діяльності.

Друга ситуація характеризується повною згодою керівництва підприємства прийняти на себе ймовірні втрати від реалізації підприємницького ризику та без заходів застереження здійснити відповідні записи в бухгалтерському обліку про реалізацію господарської операції.

За умов непогодження з даним управлінським рішенням, з'являється третій варіант впливу на підприємницький ризик: суб'єкт господарювання приймає рішення створити за рахунок витрат або прибутку (відповідно до цілей використання) резерви/фонди ризику, або ж здійснити зовнішнє страхування господарської операції сторонньою організацією.

Більш детально зупинимось на останньому заході управління підприємницьким ризиком: управління інструментами бухгалтерського обліку. Питання створення та використання на підприємстві резервів (фондів), які створюються для внутрішнього страхування підприємницьких ризиків, регулюється обліковою політикою суб'єкта господарювання, галузевими стандартами та іншими нормативно-правовими актами. До таких резервів/фондів можна віднести наступні:

- 1) фонд ризику, який створюється на підприємствах торгівлі та організаціях громадського харчування для списання втрат товарів;
- 2) резерв сумнівних боргів – для погашення безнадійної заборгованості;
- 3) резерви гарантійного обслуговування покупців та гарантійних зобов'язань;

4) фінансові (податкові) резерви призначені для забезпечення регулярності платежів до бюджету за відповідними податками;

5) резерви відшкодування комерційних ризиків (виробничих, майнових ризиків, ризиків процесу реалізації, недостатнього та несвоєчасного розвитку);

6) резерви соціальної спрямованості, які створюються на випадок звільнення персоналу, для виплати відпусток, платежів у Пенсійний фонд ін.;

7) резерв майбутніх витрат (і платежів);

8) резерви юридичного характеру, призначені для регулювання втрат від господарських спорів;

9) резерви під знецінення фінансових вкладень, зниження вартості (ліквідності) матеріальних активів та ряд інших резервів.

Управління ризиком можна розглянути на методологічній основі процесу розробки і реалізації ризикових управлінських рішень. Ризиковими є рішення при відомій імовірності досягнення результату. При цьому функції управління ризиком повинні виконувати на відповідному рівні всі підрозділи фірми.

Наприклад, в управлінні ризиком:

- бухгалтерія виконує функцію допомоги в розробці бюджету;
- відділ маркетингу - робить прогноз небезпечних властивостей продукції;
- відділ кадрів - займається питаннями праці, інструктує та навчає персонал, оформляє компенсації і т.ін.

Серед способів усунення ризиків фахівці виокремлюють:

- уникнення ризику - ухилення від заходів, пов'язаних з ризиком;
- утримання ризику - залишення ризику за інвестором, тобто на його відповідальність;
- передача ризику - це означає, що інвестор передає відповідальність за ризик комусь іншому, наприклад, страховій компанії;
- зниження ступеня ризику - зменшення імовірності та обсягу втрат.

Тема 12. Якість облікової інформації та бухгалтерського обліку

План

1. Методика і техніка розробки форм носіїв облікової інформації.

2. Сукупність характеристик якості облікової інформації для управління підприємством. Оцінка якості облікової інформації.

3. Напрямки поліпшення якості облікової інформації щодо формування та розподілу даних бухгалтерського обліку.

Корисна інформація для керівництва повинна бути:

- стислою: викладеною чітко без зайвих деталей;
- точною: користувач повинен бути впевнений в тому, що інформація не містить ніяких помилок чи упущень; інформація не повинна містити ніяких підтасовок;
- вчасною: повинна бути отримана вчасно для проведення заходів з використання цієї інформації;
- послідовною: має бути придатною для порівняння з плином часу та різними відділами чи підрозділами.

Корисна інформація для керівництва повинна:

- відповідати певним вимогам: повинна бути придатною для проведення відповідних заходів;
- бути ефективною з точки зору витрат: інформація не повинна коштувати більше ніж результати, яких від неї очікують;
- бути неупередженою: в способі здобуття чи викладення інформації не повинно бути ніякого упередження;
- бути правильно адресованою: інформацію необхідно надавати особі, яка відповідає за проведення необхідних заходів; слід також враховувати моменти конфіденційності.

Для ефективного управління підприємством необхідно мати достовірну інформацію, яка повинна надавати користувачам можливість приймати оптимальні управлінські рішення. Щоб задовольнити потреби зацікавлених користувачів, необхідна якісна облікова інформація, яка відображає високий ступінь придатності такої інформації для досягнення визначених цілей і рішення конкретних завдань, що стоять перед користувачами.

Згідно з Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» інформація, яка надається у фінансовій звітності, повинна бути дохідлива і зрозуміла її користувачам за умови, що вони мають достатні знання та зацікавлені у сприйнятті цієї інформації.

За міжнародними стандартами перелік вимог до облікової інформації та фінансової звітності є дещо ширшим. Вимоги до якості облікової інформації та фінансової звітності включають: корисність; доречність (суттєвість, своєчасність, цінність); достовірність (правдивість, переважання суті над формою, обачність, нейтральність, повнота); зрозумілість; співставність.

Вимога корисності інформації полягає у можливості її використання для прийняття обґрунтованих економічних рішень. Ступінь корисності інформації визначається через відповідність її нижченаведеним характеристикам.

Доречність інформації визначається її здатністю впливати на рішення користувачів. При цьому доречною інформацією вважається, якщо вона є своєчасною, суттєвою та цінною для користувачів.

Своєчасність інформації визначається у її здатності формування та отримання без затримок.

Суттєвою є та інформація, відсутність якої може вплинути на кінцеві рішення користувачів.

Цінність інформації обумовлена можливістю її використання для оцінки результатів діяльності підприємства.

Достовірність інформації визначається відсутністю суттєвих помилок. Для цього інформація повинна бути правдивою. Правдиве подання інформації в бухгалтерській звітності засноване на чесності її укладачів та уявленні про те, що вона відображає саме ті операції, факти чи події, які вона повинна відображати, або, як обґрунтовано очікують користувачі, вона повинна надавати саме цю інформацію.

Переважання суті над формою передбачає відображення інформації з точки зору економічної суті операції, а не її юридичної форми.

При формуванні інформації в бухгалтерському обліку слід дотримуватися обачності в судженнях і оцінках, які мають місце в умовах невизначеності, так щоб активи і доходи не були завищені, а витрати і зобов'язання не були занижені.

Нейтральність інформації передбачає, що вона не містить упереджених оцінок, тобто є об'єктивною по відношенню до різних груп користувачів і не націлена на раніше заданий результат.

Повнота інформації означає, що вона містить мінімальний, але достатній для прийняття правильного рішення набір показників.

Якісна характеристика зрозумілості означає, що інформація повинна бути однозначною, чіткою і не містити надлишкової деталізації. Зрозумілість передбачає певний ступінь знань у користувачів фінансової звітності.

Співставність забезпечує можливість користувачам порівнювати інформацію про підприємство в часі та з інформацією інших підприємств.

Ці якісні характеристики визначають корисність облікової інформації для користувачів. При цьому завданням бухгалтера є їх таке сполучення, щоб вигоди від інформації переважали витрати на її отримання.

Отже, застосування якісних характеристик надає можливість отримати якісну інформацію для складання фінансової звітності, яка забезпечує об'єктивну оцінку фінансового стану підприємства та результатів його діяльності.

Якість облікової інформації необхідно оцінювати через такі характеристики: релевантність, точність, своєчасність та пунктуальність, узгодженість та порівнянність, доступність та ясність.

Якість облікової інформації – це критична оцінка споживачами ступеня відповідності її властивостей і показників якості очікуванням та обов'язковим нормам у відповідності з її призначенням; сукупність властивостей інформації, які визначають її здатність задовольняти певні потреби у відповідності з призначенням.

Якість облікової інформації значною мірою залежить від того, на якому рівні вона збирається – централізованому (на рівні підприємства) або децентралізованому (на рівні структурних підрозділів). Звичайно, централізована облікова система має більше можливостей для забезпечення якості інформації: кваліфіковані кадри, науково обґрунтовані методології, технічне забезпечення тощо. Перевагою децентралізованої системи є її оперативність завдяки меншому розриву в часі між фіксацією господарських операцій і використанням готової інформації. Проблемою децентралізованої системи є наукова обґрунтованість методів формування облікової інформації та їх практичного застосування.

Підкреслимо, що незважаючи на зростання попиту на облікову інформацію головною метою є не збільшення обсягів інформації взагалі, а збільшення обсягів інформації високої якості. Фактори, що впливають на якість інформації, можна поділити на такі групи:

- національні – це певні національні особливості формування облікової інформації та вимог, що висуваються до неї;

- політичні – фактори впливу на якість інформації політики країни, яка визначає структуру економіки і, відповідно, підходи до якості. Наприклад, за планової економіки якість інформації визначалась з орієнтацією на виробника, а за ринкової економіки вона переорієнтувалася на користувача;

- технічні – якість інформації залежить від технічного рівня її виробництва.

Розвиток інформаційних технологій дозволяє значно покращувати якість інформації;
– економічні – якість інформації тісно пов'язана із її споживчою вартістю, як вже зазначалось (витрати на якість – її споживча вартість);

– соціальні – фактори впливу соціального середовища.

Якість облікової інформації визначається відповідно до потреб та вимог користувачів на основі низки критеріїв кожен з яких відображає окремий її аспект. Якісні характеристики інформації про господарські операції підприємства забезпечує система прийомів бухгалтерського обліку: документація, інвентаризація, оцінка, калькуляція, система рахунків, подвійний запис, баланс, звітність.

При розробленні методології і забезпечення якості облікової інформації необхідно дотримуватися принципу відображення, який полягає у перенесенні якості процесу на якість результату. В основу можна покласти тріаду якості: якість системи бухгалтерської служби і облікової політики – якість процесу відображення господарських операцій в обліку – якість результату формування інформації на рахунках бухгалтерського обліку і у фінансовій звітності. Подальші дослідження науковців, щодо компонентів якості облікової інформації мають бути присвячені методичним засадам їх забезпечення, через систему прийомів бухгалтерського обліку.

Підручники, навчальні посібники, методичні матеріали щодо вивчення дисципліни для студентів денної та заочної форми навчання

Основна

1. Бланк И.А. Управление финансовыми рисками. – К.: Ника-Центр, 2005. – 600 с.
2. Боголюбов С. А. Екологічне право. Підручник для ВНЗ, 2001.
3. Вахрушина М.А. Бухгалтерский управленческий учет: учеб. для студентов вузов, обучающихся по экон. специальностям / М.А. Вахрушина. – 6-е изд., испр. – М.: Омега-Л, 2007. – 570 с.
4. Верхоглядова Н.І. Бухгалтерський фінансовий облік: теорія та практика: Навч.-практичний посібник / Н.І. Верхоглядова, В.П. Шило, С.Б. Ільїна. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 536 с.
5. Вітлінський В. В., Великоіваненко Г. І. Ризикологія в економіці та підприємстві: Монографія. – К.: КНЕУ, 2004. – 480 с.
6. Войнаренко М.П. Міжнародні стандарти фінансової звітності та аудиту: Навч. посіб. – К.: ТОВ «Центр учбової літератури», 2010. – 488 с.
7. Гудзинський О.Д., Гуренко Т.О., Судомир С.М. Управління формуванням конкурентоспроможного потенціалу підприємств (теоретико-методологічний аспект): монографія. – К.: ПК ДСЗУ, 2010. – 2012 с.
8. Друри К. Управленческий и производственный учет / К. Друри. – М.: Юнити-Дана, 2007. – 1424 с.
9. Жолнер І.В. Фінансовий облік за міжнародними та національними стандартами: Навч. посіб. – К.: ТОВ «Центр учбової літератури», 2012. – 400 с.
10. Жук В.М. Концепція розвитку бухгалтерського обліку в аграрному секторі економіки: [монографія] / В.М. Жук. - К.: ННЦ «ІАЕ», 2009. - 648 с.

11. Закон України „Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” від 16. 07. 1999 р. № 996 – XIV.

12. Замула І.В. Бухгалтерський облік екологічної діяльності у забезпеченні стійкого розвитку економіки : монографія / І.В. Замула. – Житомир : Вид-во ЖДТУ, 2010. – 440 с.

13. Карпенко, О. В. Управлінський облік : організація, методологія, методика викладання: монографія / О. В. Карпенко. – Полтава: РВВ ПУ СКУ, 2005. – 341 с.

14. Корягін М.В. Завдання бухгалтерського обліку в концепції управління вартістю підприємства / М.В. Корягін // Електронний ресурс. – Режим доступу: www.rusnauka.com/9_NND.../7_105797.doc.htm.

15. Лук'янова В. В. Діагностика ризику діяльності підприємства / В. В. Лук'янова. – Хмельницький: ПП Ковальський В. В., 2007. – 312 с.

16. Машина Н.І. Економічний ризик і методи його вимірювання. – К.: ЦНЛ, 2003. – 188 с.

17. Мендрул О. Г. Управління вартістю підприємств: монографія / О.Г. Мендрул – К.: КНЕУ, 2002. – 272 с.

18. Мороз Ю.Ю. Обліково-інформаційна система моніторингу економічного потенціалу підприємства: монографія / Ю.Ю. Мороз. – Житомир: ПП “Рута”, 2011. – 352 с.

19. Організація стратегічного обліку витрат діяльності промислового підприємства : монографія / М.В.Болдуєв, О.В.Болдуєва, Т.П.Макаренко, Г.В.Власюк, О.В.Клименко. – Запоріжжя: Вид-во КПУ, 2010. – 164 с.

20. Пилипенко А.А. Формування обліково-аналітичного забезпечення управління витратами підприємств та їх об'єднань: монографія / А.А. Пилипенко, І.П. Дзьобко, О.В. Писарчук; за заг. ред. докт. екон. наук, доцента Пилипенко А.А. - Х.: Вид. ХНЕУ, 2011. - 344 с. (Укр. мов.).

21. Система менеджменту інституціональної трансформації економіки України (теоретико-методологічний аспект) : колективна монографія за загальною редакцією Гудзинського О.Д. – К.: ТОВ «Аграр Медіа Груп», 2012. – 771 с.

22. Соколов Я.В. Бухгалтерський учет для руководителя : [учеб.-практ.пособн.] / Я.В. Соколов, М.Л. Пятов. – [3-е изд. перераб. и доп.]. – М.: ТК Велби, 2007. – 232 с.

23. Сопко В. В. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством: Навч. посіб. — К.: КНЕУ, 2006. — 526 с.

Допоміжна

1. Бондар М. Обліково-аналітична інформація в управлінні підприємницькою діяльністю / М. Бондар // Економічний аналіз. – 2010. – Вип.6. – С. 13-16.

2. Голов С.Ф. Бухгалтерський облік в Україні. Аналіз стану та перспективи розвитку, Київ - 2007. - 221с.

3. Гончар О.В. Забезпечення якості статистичної інформації: методологія та організація: монографія. / О.В. Гончар – К.: ВПД "Формат". – 2011. – 372 с.

4. Екологічний облік, аудит і страхування на підприємстві // Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористуванням: підручник / За ред. Л. Г. Мельника, М. К. Шапочки. – Суми: Університетська книга, 2008. – С. 660-685.

5. Жук В.М. Екологічні аспекти бухгалтерського обліку в агропромисловому виробництві / В.М. Жук // Агроекологічний журнал. - 2012. - № 2. - С. 18-23.
6. Інструкція „Про затвердження плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій”, затверджена наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291.
7. Кірейцев Г.Г. Розвиток бухгалтерського обліку: теорія, професія, міжпредметні зв'язки: монографія / Г.Г.Кірейцев. – Житомир: ЖДТУ, 2007.– 236 с.
8. Клапків М.С. Страхування фінансових ризиків. – Тернопіль: Економічна думка & Карт-бланш, 2002. – 570 с.
9. Кононенко А.Ф. Задачи управления производственными корпорациями и операционные игры. – М.: ВЦ РАН, 2004. – 42 с.
10. Мещеряков С.Г. Управление составом и структурой экономической информации//<http://www.cfin.ru/bandurin/article/sbrn05/13.shtml>.
11. Міжнародні принципи підготовки та складання фінансової звітності / [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://www.dsbrickworks.com/mzhnarodnij-oblk-ta-audit/185>
12. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій”, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291.
13. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку, затверджені Міністерством фінансів України.
14. Попадюк С.В. Інформаційні технології та системи в обліку / С.В.Попадюк // [Електронний ресурс]: Режим доступу: // http://www.rusnauka.com/12_KPSN_2010/Economics/63434.doc.htm
15. Пушкар М.С. Тенденції та закономірності розвитку бухгалтерського обліку в Україні (теоретико-методологічні аспекти): Монографія – Тернопіль: Економічна думка, 1999. – 422 с.
16. Пушкар М.С. Креативний облік (створення інформації для менеджерів): монографія / М.С. Пушкар – Тернопіль; Карт-бланк. – 2006. – с. 86.
17. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання / О.О. Терещенко. – К. :КНЕУ, 2003. – 554 с.
18. Хорнгрен Ч.Т. Управленческий учет. 10-е изд. / Ч.Т.Хорнгрен, Дж.Фостер, Ш. Датар. ; пер. с англ. – СПб.: Питер, 2008. – 1008 с.